

TARTU ÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Reet Pärna

**KOHALIKE OMAVALITSUSTE VÕIMEKUS JA
EELARVETULUD EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja doktorant: Jaan Looga

Tartu 2015

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Kohaliku omavalitsuse olemus ja võimekus	8
1.1. Kohaliku omavalitsuse olemus ja fiskaalautonoomia	8
1.2. Kohaliku omavalitsuse võimekuse näitajad	19
2. Omavalitsusüksuste vabalt kasutatavad tulud ja omavalitsusüksuste võimekus Eestis	28
2.1. Kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude ja kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite dünaamika aastatel 2009-2013	28
2.2. Kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude seosed kohalike omavalitsusüksuste võimekusega aastatel 2009-2013	40
Kokkuvõte	47
Viidatud allikad	51
Lisad	56
Lisa 1. Kohalike omavalitsuste ülesannete jaotus Taanis, 2007 eelarve alusel, protsentides.	56
Lisa 2. Kohalike omavalitsuste ülesannete jaotus Norras, 2008 eelarve alusel, protsentides.	57
Lisa 3. Taivani kohalike omavalitsuse võimekuse indeksid aastal 2006	58
Lisa 4. Kohalike omavalitsuste ja maanõukogude ülesanded Rootsi riigis	59
Lisa 5. Omavalitsusüksuste võimekuse indeksi järgupunktid aastatel 2009-2013	60
Lisa 6. Omavalitsusüksuste võimekuse muude indeksite järgupunktid aastal 2009-2013	66
Lisa 7. Omavalitsusüksuste kogu tulud (ühe inimese kohta) ja vabalt kasutatavad tulud (ühe inimese kohta) aastael 2009-2013, tuhandetes eurodes	72
Summary	86

SISSEJUHATUS

Eesti riik on välja kujunenud võimu ja haldusjaotusega territoorium, kus kohalikel omavalitsustel on oluline roll riigisisese elu korraldamisel. Kohalik omavalitsus on lähim võimalus inimesel osaleda riigivõimu teostamises, samas on kohaliku võimu pädevuses lahendada igapäevaelulisi küsimusi ning kohustus osutada avalikke teenuseid subsidiaarsuse põhimõttel ehk inimestele avalike teenuste osutamine peab toimuma lähimal olemasoleval valitsustasandil.

Eestis sätestavad Eesti Vabariigi põhiseadus ja kohaliku omavalitsuse korralduse seadus õiguslikult omavalitsuste mõiste-funktsioonid ning kohalike omavalitsuste korraldus on Euroopa Liidu liikmesriikide enda otsustada, siiski toetub Eesti ja teiste Euroopa Liidu riikide kohaliku omavalitsuste süsteem Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale. Euroopa kohaliku omavalitsuse harta on kehtestanud kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmiseks vajaliku tulubaasi piisavuse nõude, mis peab lähtuma tarvilike kulutuste tegelikest muutustest.

Kohaliku omavalitsuse arendamise peamised eesmärgid on omavalitsuste poolt pakutavate avalike teenuste laiendamine ning osutatavate teenuste kvaliteedi pidev parandamine, mille tagab pikaajaline stabiilne tulubaas. 2. juunil 1993 aastal võttis Riigikogu vastu Kohalike omavalitsuste korraldamise seaduse, mille alusel muudeti Eesti haldusstruktuur kahetasandiliseks – keskvalitsus ja vallad, linnad ehk kohalike omavalitsuste tasand, ent olenemata omavalitsuse suurusest, nägi seadus ette samasid keskvalitsuse ja omavalitsuse ülesannete jaotust. Kuna kohalikud omavalitsused erinevad suuresti üksteisest elanike arvu, eelarveliste vahendite mahtude ning haldusterritooriumi suuruse poolest, on tekkinud küsimus, kas kõik kohalikud omavalitsused on ka võimelised seadusega sätestatud ülesandeid täitma? (Linnade, valdade üldkogu materjal 2012: 13-14)

Viimane omavalitsuskorralduse reformi seaduse eelnõu saadeti kooskõlastusringile 20. jaanuaril 2014. aastal, mis näeb ette moodustada Eesti omavalitsuse võimekuse tõstmiseks keskmiselt oluliselt võimekamad omavalitsused, mis suudavad praeguses majanduslikus keskkonnas end ise majandada, piirkonna arengut terviklikumalt planeerida, kvaliteetsemalt avalikke teenuseid pakkuda ning seeläbi pidurdada elanikkonna väljavoolumist ja ääremaastumist ning tasakaalustada Eesti regionaalset arengut (Omavalitsuskorralduse reformi seaduse eelnõu seletuskiri 2014: 1-3).

Tagamaks jätkusuutlikku arengut ning vähendamaks diferentseeruvust omavalitsuste vahel, on toimunud kohalike omavalitsuste vahelisi liitumisi, samas on probleemiks kujunenud lõhed rikkamate ja vaesemate kohalike omavalitsuste vahel, kuna omavalitsustel on funktsioneerimiseks erinev võimekus. Ülevaate saamiseks kogutakse erinevaid andmeid ning statistikat, milliste alusel on püütud välja töötada omavalitsuse võimekuse hindamiseks indekseid, mis võiksid hinnata kohaliku omavalitsuse positsiooni (Lehto 2009: 1) või näidata omavalitsuse potentsiaalset võimet midagi ära teha (Noorkõiv, Ristmäe 2013: 6).

Rahvaarv Eestis pidevalt väheneb, elanikkond vananeb, haldusreform on lõpuni viimata, omavalitsuste vabalt kasutatavad tulud ühe elaniku kohta erinevad suuresti, samas on suurenemas kohaliku omavalitsuse tähtsus avalike teenuste pakkumisel ning kohaliku elu korraldamises. Analüüsides kohalike omavalitsuste vabalt kasutatavate tulude (ühe elaniku kohta) dünaamikat ning kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indekseid ning nende vahelisi seoseid, on võimalik anda hinnang, kas omavalitsusüksused, millised omavad suurimat vabalt kasutatavat tulu ühe inimese kohta, on ka võimekamad. Lähtuvalt omavalitsuskorralduse reformi seaduse eelnõust, mis näeb ette moodustada Eestis oluliselt võimekamad omavalitsusüksused, on antud teema uurimine aktuaalne. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada kohalike omavalitsuste vabalt kasutatavate tulude (ühe elaniku kohta) seost kohalike omavalitsuste võimekusega.

Eesmärgist lähtuvalt, on töö teostamiseks püstitatud järgmised ülesanded:

- uurida uurida fiskaalautonoomia teooriat;
- selgitada omavalitsusüksuste erinevaid mõisteid ja ülesandeid;

- selgitada omavalitsusüksuste eelarvetulude kujunemist;
- uurida omavalitsusüksuse võimekuse erinevaid näitajaid;
- selgitada Eesti omavalitsusüksuste võimekuse indikaatoreid;
- analüüsida omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude ja võimekuse indekse dünaamikat;
- analüüsida omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude seoseid omavalitsusüksuste võimekuse indeksitega.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist, millest esimeses, teoreetilises osas, leiab käsitlemist fiskaalse föderalismi teooria ning lähtudes teadusartiklites käsitletust, antakse ülevaade Soome, Rootsi, Norra ja Taani omavalitsuste funktsioonidest ning välja tuuakse Põhjamaade, kui maailma konkurentsivõimeliste majandustega maade, omavalitsuste omatulude struktuuri kujunemine. Käsitlemist leiavad kohalike omavalitsuste mõiste ning funktsioonid Eestis kehtivatest seadustest lähtuvalt ning näidatakse, kuidas kujunevad Eesti kohalike omavalitsuste eelarve tulud.

Töö empiirilise osa esimeses peatükis antakse ülevaade kohalike omavalitsusüksuste eelarvetulude (ühe inimese kohta) muutustest aastatel 2009-2013 Eestis ning analüüsitakse Eestis kasutatavate ning võrdlust võimaldavate indekse dünaamikat aastatel 2009-2013. Empiirilise osa teises peatükis analüüsitakse seoseid kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate omavalitsusüksuste võimekuse indekse vahel, eelnevalt läbi viidud korrelatsiooni analüüsi alusel. Analüüs viiakse läbi Eesti Statistikaameti, Rahvastiku registri ning Siseministeeriumi poolt tellitud kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse andmetele tuginedes, kasutades statistilise andmeanalüüsi paketti SPSS. Ebatäpsused arvutustess võivad tuleneda andmete kättesaadavuse- või andmeridade puudulikkusest ning andmete ühildamatusest.

Märksõnad: föderalism, fiskaalne autonoomia, kohalik omavalitsus, ülesanded, eelarve tulud, kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksid.

1. KOHALIKU OMAVALITSUSE OLEMUS JA VÕIMEKUS

1.1. Kohaliku omavalitsuse olemus ja fiskaalautonoomia

Fiskaalse föderalism põhimõtet võiks defineerida, kui võimu jaotust keskvõimu ja madalamate tasandite vahel, valdkondade piires, mis on sätestatud kas põhiseaduses või muul legitiimsel kokkuleppel. Fiskaalse föderalismi põhimõtet võib defineerida kui majandusliku vastutuse jaotumist erinevate valitsustasandite vahel (Trasberg 2003). Fiskaalse föderalismi teooriale panid aluse Mugrave ja Oatese tööd, millise teooria kohaselt nähakse avaliku sektori kolme peamise funktsioonina stabiliseerimis-, jaotus- ja allokatsioonifunktsiooni; esimesed oleksid keskvalitsustasandi ülesanded ning allokatsioonifunktsiooni, lähtuvalt subsidiaarsusprintsipi, täitmisse kaasatakse kõik olemasolevad valitsustasandid, kusjuures ressursside tasandite vaheline jaotus peaks olema kooskõlas funktsioonide tasandite vahelise jaotusega. (Timpmann 2010: 6).

Evi Ulst on oma artiklis “Kohaliku omavalitsuse institutsiooni tulevikust Eestis“ (Ulst 20) toonud välja Shahi formuleeringu fiskaalföderalismi teooria kohaselt, millises peaks funktsioonide määramisele eelnema maksustamise funktsioonide määramisele ning üheaegselt kulufunktsioonide määramisega toimuks ka maksude detsentraliseerimine, vastasel juhul kaotaksid alama astme valitsemise organid huvi toota kohalikku kaupa kuluefektiivselt.

E.Ulst on välja toonud Oatese teoreemi, mille järgi peaks avalikku kaupa pakkuma haldusüksus, millel on kontroll minimaalse geograafilise piirkonna üle, mis suudab internaliseerida selle avaliku kauba kasud ja tootmisega seotud kulud ning inimene, maksimeerides oma heaolu, valib elukohaks omavalitsusüksuse, millistes on pakutavate avalike kaupade paketi kasud ja kohalik maks ehk kulu, nende kaupade tarbimiseks optimaalses vahekorras.

Fiskaalautonoomia, kohalike omavalitsuste tasanditel, on seotud detsentraliseerimise-

ga, kus üldisemas tähenduses antakse otsustusõigus ja ressursid üle keskvalitsuse tasandilt madalamatele valitsemise tasanditele. Omavalitsusüksuste fiskaalautonoomia seisneb ühelt poolt võimes iseseisvalt hankida ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid (tuluautonoomia) ning teisalt - vabadus määrata ise elanikele pakutavate teenuste liigid, maht ja kvaliteet (kuluautonoomia) (Timpmann 2010: 6).

Suurendavat alloktiivset efekti eeldatakse detsentraliseerimisest, kuna (*Ibid.*: 2010: 8):

- kohalikud omavalitsused omavad info eelist, kuna asuvad kodanikele lähemal;
- omavalitsuste vahel tekib konkurents, sest inimesed võivad vabalt valida elukohta;
- konkurents omavalitsuste vahel võib suurendada innovatiivsuse tekkimist;
- avalike hüviste tootmisel võib suurened kuluefektiivsus.

Joseph E. Stiglitz (Stiglitz 1995: 637) on toonud välja Charles Tiebout (1956) hüpoteesi, mille kohaselt detsentraliseerimisel omavalitsusüksuste omavahelise konkurentsi suureneb ning avalikke teenuseid toodetakse selle tulemusel efektiivsemalt ning inimesed väljendavad oma eeliseid omavalitsusüksuste poolt pakutavate kaupade osas "hääletades jalgadega". Kõrge fiskaalautonoomiaga omavalitsusüksusel on võimalus teha suuremaid kulutusi pakkudes laiaulatuslike avalikke teenuseid, mis meelitavad haldusterritooriumile juurde uusi elanikke, kes kasvatavad omavalitsusüksuse maksutuluseid, maksutulude kasv võimaldab suurendada veelgi kulutusi heaolu kasvuks. (Trasberg 2003)

Detsentraliseerimisel on positiivsed tulemused, kui avalike hüviste pakkumiseks tehtavad kulutused on tasakaalus kohalike omavalitsusüksuste poolt pakutavate avalike hüviste eelistega, samas rahuldavad paremini kohalike elanike vajadusi, võrreldes keskvalitsuse poolt pakutavatega. Samas võib detsentraliseeritus ja fiskaalautonoomia tõsta kohalike omavalitsusüksuste vastutust ning kuluefektiivsus, mis võib kaasa tuua suuremad erinevused ning konkurentsi suurenemise omavalitsusüksuste vahel. (*Ibid.*: 2010: 2)

Demokraatlik riik moodustub kohalikest omavalitsustest, mis hõlmavad riigi territooriumi ning korraldavad kodanike elu, lahendades piirkonna elukorraldusega

seonduvat, pakkudes kohalikele elanikele võimalust osaleda kohaliku elu korraldamisel. Peter Schöberi (Schöber 2003: 25) idee kohaselt seisneb omavalitsus eelkõige ühes linnas või vallas kui elavas ühtsuses või "orgaanilisest tervikus". G. W.F. Hegeli filosoofiale toetudes, märgib Schöber, et kohalik omavalitsus on eelkõige normatiivne (kõlbeline) kord, mida toodeti ja taastoodetakse tulevikus teadlike, s.t eelnevalt ühiskonnastatud (kõlbeliseks muudetud) subjektide kaudu.

Abstraktsemalt formuleerides, on kohalik omavalitsus struktuuri ja protsessi käitumise, kaasa arvatud teadvustamata tegevuse ühtsus. (*Ibid.*: 37) Bailey seisukohast lähtuvalt on kohalikel omavalitsustel regulatiivne funktsioon, mis võib mõjutada piirkonna, kui terviku arengut, lähtudes kohalike omavalitsuste territooriumil elavate inimeste huvidest ja soovidest teostada demokraatiat (Bailey 1999: 4-11). S. Mäeltsemees (2002: 9-10) on tõlgendanud kohaliku omavalitsuse olemust kolmel erineval viisil:

- kohalik omavalitsus kui haldusterritoriaalne üksus;
- kohalik omavalitsus kui kohaliku omavalitsuse organ;
- kohalik omavalitsus kui kogukondliku elu korraldamise vorm, mille raames lahendatakse kohaliku elu küsimusi, ilma välise sekkumiseta.

Geomedia OÜ (Noorkõiv *et al.* 2013: 5-6) on välja toonud kaks kohaliku omavalitsuse mõistet:

- kohaliku omavalitsusüksused on territoriaalsed üksused, mis tuleneb territooriumist ja korporatsiooni liikmetest – elanikest ning nende poolt moodustatud kõikvõimalikest organisatsioonidest, ühendustest, võrgustikest;
- kohaliku omavalitsusüksused on valitsemis- ja haldusstruktuurid, mille võimekus väljendub kõige olulisemalt autonoomses esindusdemokraatias, kohaliku elu korraldamise võimes ja avalike teenuste osutamises.

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta artikkel 3. tähendab kohalik omavalitsus kohalike võimuorganite õigust ja võimet seaduse piires ja kohalike elanike huvides korraldada ja juhtida valdavalt osa nende vastutusalasse kuuluvast ühiskonnaelust (Euroopa kohaliku omavalitsuse harta 1985). Euroopa kohaliku omavalitsuse hartas on välja toodud kohalike omavalitsuste üldised õigused, kohustused ning võimupiirid, samas leitakse, et ko-

halikud omavalitsused on organid, mille alusel ehitatakse Euroopas üles võimu detsentraliseeritust ja demokraatiat. Eelnenu kohaselt, on Euroopa Nõukogu liikmesriikide arusaamade kohaselt vaja kohalike omavalitsusi – vallad ja linnad, mis toetuvad demokraatlikult valitud otsuseid langetavatele organitele, samas on omavalitsusüksuste kohustuste täitmiseks vajalike vahendite ja viiside ning tarvilike rahaliste vahendite suhtes ulatuslik autonoomia. (Karu *et al.* 2007 116)

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta artikkel 4. määrab kohaliku omavalitsuse võimupiirid, märkides, et kohalike omavalitsuste põhivolitused ja kohustused määratakse kindlaks põhiseaduse või seadusandlusega (Euroopa kohaliku omavalitsuse harta 1985). Kõige üldisema definitsiooni alusel on kohalikud omavalitsused korporatsioonid, mis ühendavad territoriaalsel printsiibil (registreeritud) elanikke, aga ka nende poolt loodud organisatsioone ning toimub ühine kohaliku elu korraldamine (Haljaste *et al.* 2007: 13).

Tabel 1. Kohaliku omavalitsusüksuse mõiste erinevad määratlused

Autor	Omavalitsusüksuse määratlemine
P.Schöber	Linn või vald, kui ühtsuses elamine või „orgaaniline tervik“
G.W.F. Hegel	Normatiivne (kõlbeline) kord
S.J.Baily	Piirkonna, kui terviku mõjutaja
S.Mäeltsemees	Elu korraldamise viis
Geomedia OÜ	Territoriaalsed üksused, mis on moodustunud elanikest
Euroopa kohaliku omavalitsuse harta artikkel 4	Korporatsioonid, mis ühendavad territoriaalsel printsiibil elanikke

Allikas: (autori koostatud).

Demokraatlikus ühiskonnas on kohalike omavalitsuste roll, õigused ja kohustused määratletud rahvusvaheliste lepingute, erinevate seaduste ning riikide põhiseaduste alusel (*Ibid.*: 2007: 13), kuid erinevate riikide kohalikel omavalitsustel on erinevad funktsioonid ja ülesanded, mille kehtestavad riigid oma seadustes, eelkõige põhiseaduses. S. Mäeltsemeest kokkuvõtlikult tsiteerides, võib väita, et kohalik omavalitsus on üks elu korraldamise viise, mis sõltub väga palju kohalike võimuorganite korralduslikust ja juhtimisalasest tegevusest (Mäeltsemees 2002: 13).

Rootsi, kui Põhjamaa, on teada kui heaoluriik, kus kohalikel omavalitsustel on oluline roll teenuste pakkumisel. Rootsis korraldavad kohalikku elu kohalikud oma-

omavalitsused ja maavolikogud – on kaks omavalitsuse tasandit. Avalikke teenuseid pakutakse kohalike omavalitsuste poolt, maavolikogude ülesandeks on peamiselt tervishoiuteenuse pakkumine (Local Government in Sweden 2005: 11). Lisas 4, on kokkuvõtlikult Rootsi kohalike omavalitsuste ja maanõukogude ülesanded.

Rootsi riigis on kohalike omavalitsuste peamiseks funktsioonideks sotsiaalhoolekande teenuste osutamine, koolihariduse (esmatasandi, põhi- ja keskkooliharidus) pakkumine, keskkonna- ja jäätmekäitluse korraldamine, veevarustuse ja kanalisatsiooni teenuste tagamine, kohaliku päästeteenistuse haldamine, lisaks eelnevale, tegelevad kohalikud omavalitsused planeerimise ja ehitusalaste probleemidega. Täiendavalt on kohalike omavalitsuste funktsiooniks Rootsis rahvatervise parendamine, raamatukogunduse- ning majutusteenuste osutamine. Rootsi omavalitsused tegelevad vabatahtlikkuse alusel elanike vaba aja ja kultuuri alaste tegevuste, tänavate hoolduse ning energia alaste avalike teenuste pakkumisega. Koostöös maanõukogudega tegeldakse regionaalse- ja kohaliku transpordi korraldamise küsimustega (*Ibid.* 2005:11-15).

Soome Vabariigis on väikesed kohalikud omavalitsused - vallad, millede kohustuseks on avalike teenuste pakkumine, eelkõige - haridus, tervishoid ja laste päevahoid. Tervishoiualaseid eriteenuseid, regionaalne areng ning planeerimine on koondunud ühele organisatsioonile – valdade ühishõukogud (Aalbu *et al.* 2008: 19). Alates 2001 aasta 1. jaanuarist tegelevad majandusarengu-, liiklus- ja keskkonna alaste probleemidega regionaalsed haldusametid, millede ülesandeks on tagada riiklike õigusaktide rakendamine, juhtimine ja järele valve regioonis (Noorkõiv *et al.* 2010: 18), eelnenu tulemusel, Soome vabariigi kohalikud omavalitsused on nendest ülesannetest vabanenud.

Kokkuvõtlikult on Soome Vabariigis kohalike omavalitsuste – vallad ja linnad - peamiseks ülesanneteks on vastutus sotsiaalhoolekande, tervishoiu, hariduse ning kultuuri eest, samas peab sealne omavalitsus tagama elektri, vee, kanalisatsiooni ning jäätmekäitluse ning kohaliku ühistranspordi tegevuse piirkonnas.

Taani riigis on kohalikel omavalitsustel sarnased funktsioonid Rootsiaga. Kohalikud omavalitsused vastutavad eelkõige põhihariduse korraldamise, muude avalike teenuste ning kohaliku maa-ala planeerimise eest. Regioonide peamine kohustus on tervis-

hoid. (Noorkõiv *et al.* 2008: 16). Taani riigi kohalikud omavalitsused vastutavad eelkõige keskkonnaalase tegevuse, kontrolli ja veemajanduse korraldamise eest, 90% kohalikest teehoiuga seotud tegevusest lasub kohalikel omavalitsustel. Oluline osa on sotsiaalteenuste osutamisel, laste päevahoiu teenuse ja eakate inimeste hoolekande teenuste osutamisel, kommunaalteenuste, seal hulgas küte, elektri, gaasi, jäätmekäitluse ning vee tarnimise korraldamine. (The Danich Local Government System 2009: 13-16). Kokkuvõtlikult on Taani kohalike omavalitsuste funktsioonid ja nendele eraldatavate vahendite suurused kohalike omavalitsuste eelarvetest ära toodud lisal 1.

Norras on 430 kohalikku omavalitsust, millede ülesanneteks on hoolekande teenuste pakkumine, tervishoiuteenuste pakkumine kuulub aastast 2002 maakondade funktsioonide hulka. Suurimateks ülesanneteks kohalikel omavalitsustel Norras on hariduse-, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutamine. Kohalikud omavalitsused vastutavad laste päevahoiu teenuste, alg- ja keskhariduse (1.-10. klass) ning eakate hoolekande (hoolekodud ja kodune hooldus) ning esmatasandi arstiabi (tervisekeskused, kiirabi) ja sotsiaalabi (lapse hooldusõigus, sotsiaalabi) teenuste pakkumise eest. (Borge 2009: 95-101).

Lisaks eelnenule, kuuluvad Norra kohalike omavalitsuste ülesannete hulka kultuuri (raamatukogud, kinod, spordirajatised jne), infrastruktuuri (teed, vesi, kanalisatsioon ja prügiveedu) ning planeerimine (sh maa kasutus), majutuse, tööstuse ja elamumajanduse eest vastutamine. (*Ibid.*: 95-101). Lisas 2 on kokkuvõtlikult välja toodud Norra kohalike omavalitsuste funktsioonid ja pädevused.

Eesti Vabariigi põhiseaduse alusel otsustavad ja korraldavad kohaliku elu küsimusi kohalikud omavalitsused iseseisvalt, seaduste alusel ning kohaliku omavalitsusüksused moodustatakse seaduses sätestatud alustel ja korras. (Eesti Vabariigi põhiseadus 1992).

Eestis on ühe tasandiline omavalitsussüsteem, kus kohaliku omavalitsuse üksustena tegutsevad vallad ja linnad. (Kohalik omavalitsus Eestis 2008: 5). Eesti Vabariigis määrab kohaliku omavalitsuse mõiste, põhimõtted, ülesanded ja pädevuse kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (lühend- KOKS). KOKS määrab kohalike omavalitsuste

vastutuse, kohalike omavalitsusüksuste oma vahelised suhted ning suhted riigior-
ganitega.

Kohaliku omavalitsuse olemuslikuks ülesandeks on kogukonna elu suunamine ja juhti-
mine, kus kaasaegse demokraatliku riigi- ja kohaliku omavalitsuse korralduse aluseks
on lähimuspõhimõte (subsidiarsusprintsip), mis tähendab, et funktsioone tuleb täita
eelstatult elanikele kõige lähemal asuval avaliku halduse tasandil, kus see on ülesannete
loomu, ulatust ning täimise tõhususe nõuet arvestades kõige sobivam. (Kohalik omava-
litsus Eestis 2008: 25).

KOKS mõiste kohaselt on kohalik omavalitsus põhiseaduses sätestatud omavalitsusük-
suse – valla või linna - demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja
kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes valla –
või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna aren-
gu iseärasusi. (KOKS 1993: 1), eelnenust lähtuvalt, määrab KOKS kohaliku omavalit-
suse ülesanded, pädevuse, võimu jaotuse ning institutsionaalse halduskorralduse põhi-
mõtted.

Demokraatlikult valitud kohaliku omavalitsuse volikogu ja valitsuse esindajatel on kan-
dev roll kohaliku elu korraldamises, otsuste vastuvõtmisel, mis viiks ellu piirkonna
elanike ootusi ja soove. KOKS § 3 - s on välja toodud põhimõtted, millele kohalik oma-
valitsus tegutseb:

- kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ja korraldamine;
- igapäevaste seaduslike õiguste ja vabaduste kohustuslik tagamine vallas ja linnas;
- seaduste järgimine oma ülesannete ja kohustuste täitmisel;
- valla- ja linnaelanike õigus osaleda kohaliku omavalitsuse teostamisel;
- vastutus oma ülesannete eest;
tegevuse avalikkus;
- avalike teenuste osutamine soodsatel tingimustel.

Eestis on kohalike omavalitsuste peamine eesmärk omavalitsusüksuste poolt pakutavate
teenuste valiku laiendamine ja pakutavate teenuste kvaliteedi igakülgne parandamine,
eesmärgi tagab pikaajaline ning stabiilne tulubaasi kujundamine. Kohaliku omava-

litsuse ülesanded Eestis KOKS § 6 alusel korraldada:

- vallas või linnas sotsiaalabi ja sotsiaalabi teenuseid;
- noorsootööd;
- elamu- ja kommunaalmajandust;
- veevarustust ja kanalisatsiooni;
- heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, ühistransporti;
- teede ja tänavate korrashoidu, juhul kui neid ülesandeid ei ole seadusega antud kellegi teise täita;
- koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvialakoolide ülalpidamist;
- raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside ülalpidamist;
- turva- ja hoolekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsuse omanduses.

Kohalik omavalitsus, korraldades kohalikku elu, on eelnenust tulenevalt defineeritult demokraatlik organ, kes peab oma ülesannete täitmiseks omama autonoomiat otsuste tegemiseks ja elluviimiseks, mille tagab eelkõige kasutada olev tulubaas. Ülimuslikkusest tulenevatest on kohalike omavalitsuste tulubaasis tähtsaimad maksud. E.Schmidt-Jortzigi järgi on see nii eelkõige sellepärast, et maksud on neile, kellele need laekuvad, vabalt kasutatavad, olles niisiis üldiseks kohustuste katmise vahendiks (Schöber 2003: 94).

Rootsi kohalike omavalitsuste ehk kommuunide tuludest 50% moodustavad maksutulud, maksustatakse kohalike omavalitsusüksustes elavate elanike ja äriettevõtete tulusid, igal omavalitsusel on õigus kehtestada oma maksumäär ning maksustamise tase, mis erineb kommuuniti suuresti. (Sandalow 1971: 781). Üksikisiku kohaliku tulumaksu määr on proportsionaalne ning selle otsustab iga kommuun aasta lõikes eraldi, keskmiselt jääb 29-35% vahele, tavaliselt on see 31% (Eesti Töötukassa 2014). Kommuunidel, milliste maal kinnisvara asub, on õigus sisse nõuda 2% hinnatavast vara väärtusest kinnisvara maksu. (*Ibid.* 1971: 782).

Soome Vabariigis on kohalikel omavalitsusüksustel maksustamise õigus Soome põhi-

seaduse § 121.3 alusel (Vaine 2012: 8) ehk õigus koguda elanikelt kohaliku omavalitsuse tulumaksu (Põhiteave Soome kohta 2014). Kohalik omavalitsus kehtestab munitsi-paalmaksu, mis põhimõtteliselt on proportsionaalne tulumaks, millel puudub piirang; näiteks aastal 2010 oli viimane 18,99%. Soome kohalikel omavalitsustel on õigus keh-testada kinnisvaramaksu ning omavalitsustele laekub 21,99% maksust. Kohaliku oma-valitsuse ettevõtte tulumaksu osa sõltub antud omavalitsuse piirkonnas paiknevate ette-võtete maksustatavast tulust, suuruse määrab parlament. (Finnich Public Governance 2010: 8)

Taani kohalikud omavalitsused koguvad eelarvetulud eelkõige isikute tulumaksudest, mis moodustab 70% omavalitsuse tulude baasist, tulumaksumäära otsustavad kohaliku omavalitsuse volikogud, piirangud on kehtestatud reeglitega ning rahandusministeeriu-mi ja LGDK vaheliste läbirääkimiste tulemusel. Omatulu 8 % laekub Taanis kohalikule omavalitsustele kinnisvara – maa ja ehitised - maksustamisest.

Norra kohalike omavalitsuste eelarve tuludest 55 % moodustavad maksud ja kasutusta-sud. Suurusjärgus 5% eelarve tuludest on intressi ja dividendituludest, millised baseeru-vad ajaloolistel traditsioonidel, sest Norra kohalikud omavalitsused omavad osalust energiaettevõtetes. Kinnisvara, elamu, suvila ja ettevõtete vara maksustamine toimub 148 kohalikus omavalitsuses, omandimaksu määr on Norras ühtselt 0,7%. Norras on kehtestatud loodusvarade maks, millest kohalikele omavalitsustele (milliste territooriumitel on hüdroelektrijaam) laekub 0,011 % kWh Norra krooni. Suurimaks tuluallikaks Norra kohalikel omavalitsustel on progressiivne üksik isiku tulumaks, moodustades 86 % tuludest. (Borge 2009: 95-101).

Põhjamaades ning enamikus Euroopa Liidu riikides võib kohalikke omavalitsusi pidada laialdaste ülesannete ja ulatusliku fiskaalse autonoomiaga riikideks, millise poole teel on ka arusaamad Eestis: omavalitsusüksuste eelarveline sõltuvus keskvalitsusest peaks vähenema, mis eelkõige tähendaks omavalitsuste kulude katmist omatulude arvelt. Ees-tis seisneks fiskaalautonoomia eelkõige autonoomias maksumäärade kujundamisel, kuna suurenevad maksulaekumised võiksid tasakaalustada omavalitsusüksustele pandud funktsioone nende käsutada olevate fiskaalsete võimalustega ning seeläbi pakkuda enam

kohalikke avalike hüvesid.(Trasberg 2003)

Eestis sätestab Valla – ja linnaeelarve seadus (VLS) valla- ja linnaeelarve koostamise, vastuvõtmise ja täitmise korra. 24.10.1994 aastal kehtestati kohalike maksude seadus (KoMS), mis sätestab lohalike maksude kehtestamise korra ja nendele esitatavad nõuded (Kohalik omavalitsus Eestis 2008: 18-19). Kohalikel omavalitsustel on avalikõigusliku juriidilise isikuna eelarve, kuid kohalikele omavalitsustele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest, kuid kohalik omavalitsus koostab iseseisvalt igaks eelarve aastaks eelarve, mille koostamise alused ja korra sätestab valla- ja linna eelarve (VLS) seadus.

Kohalike omavalitsuste eelarve tulude peamiseks tuluallikaks Eestis on residendist füüsilise isiku maksustatav tulu, tulumaksumäär aastal 2014 oli 21% ja aastast 2015 20% (Tulumaksuseadus), millest maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele laekus 2013 aastal 11,57% ning alates 2014 1. jaanuarist 11,60% (Maksu- ja Tolliamet 2015).

Maamaks, mis on kohaliku iseloomuga riiklik maks, mis laekub täiesulatuses kohaliku omavalitsusüksuse eelarvesse, moodustades vastavalt seadustele ja kohaliku omavalitsuse volikogu otsusele 0,1-2,5% maa maksustamishinnast. Kohalike eelarvete maksutuludena käsitletakse ka ressursimaksu ehk loodusvara kasutusõiguse tasu, mis on sisuliselt maavarade ja vee kasutamise eritasu, muud maksutulud moodustavad 5% kohalike omavalitsuste tulude struktuuris. Kohalikel omavalitsustel on õigus kehtestada, vastavalt maksuseadustele, kohalike makse, kuid nende osakaal on ligikaudu 1,6% omavalitsuste maksustruktuuris. Erinevalt riikidest, millised on kehtestanud kohalikud maksud, mis on nende riikide kohalike omavalitsusüksuste suurimateks tulude allikateks, on Eestis kohalike maksude osakaal väga väike ning eraldi maksuliigina ei ole Eestis kehtestatud kohalikku tulumaksu (Kohalik omavalitsus Eestis 2008: 33-34).

Tabelist 2 on näha, et muude kohalike maksude (müügitmaks, paadimaks, reklaami- ja kuulutusemaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks, parkimistasu) osakaal väike, moodustades aastatel 2009-2013 1,61% ning maamaks keskmiselt 6,06% põhitegevuse tuludest. 2012 aastal tunnis-

tati kehtetuks müügi ja paadimaks, mis tõi kaasa muude kohalike maksude vähenemise (Sannik 2013: 6). Kohalike omavalitsusüksustel Eestis on olulisemaks tuluallikaks on üksikisiku tulumaks keskmiselt 73,17% maksutuludest, kaupade ja teenuste müügi osakaal keskmiselt vabalt kasutatavatest tuludest 16,55% ning muude tegevustulude osakaal struktuuris keskmiselt 2,62%. (Kohalike omavalitsuste ülevaated ja eelarved: 2013).

Tabel 2. Omavalitsusüksuste tulude osatähtsus aastael 2009-2013, protsentides

Tulude liigid	2009	2010	2011	2012	2013
Maksutulud	81,11%	80,14%	80,61%	80,04%	82,29%
- tulumaks	74,34%	72,06%	71,69%	72,56%	75,19%
- maamaks	5,66%	6,32%	5,96%	6,39%	5,96%
- muud kohalikud maksud	1,11%	1,75%	2,96%	1,09%	1,13%
Kaupade ja teenuse müük	16,31%	17,14%	16,69%	17,13%	15,46%
Muud tegevustulud	2,58%	2,72%	2,70%	2,83%	2,25%

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori koostatud.

Rahandusministeeriumi andmete alusel (Sannik 2013: 4) moodustas kohalike omavalitsuste põhitegevuse tulude struktuuris tulumaks 53%, maamaks 4%, muud kohalikud maksud 1% ning muud tulud 2% 2012 aasta eelarvete täitmise kvartaluaruannete alusel.

Põhjamaades on kohalikud võimuorganid kahe tasandilised, Eestis ühe tasandiline, esineb erinevusi kohalike omavalitsuste ülesannetes, kuid eesmärk on kõikjal ühised: pakuda kohalikele elanikele avalikke teenuseid ja korraldada kohalikku elu. Kuigi Euroopa Liidu riikides erinev kohalike omavalitsuste poolt pakutavate teenuste hulk, võib kokkuvõtlikult märkida, et enim kulutatakse kohalikes omavalitsustes haridusele, sotsiaalsfäärile ja kommunaalteenustele (John 2001: 26).

Norras, Rootsis, Taanis ja Soomes on suurimaks kohalike omavalitsuse tulude allikaks kohaliku omavalitsuse poolt kehtestatud kohalik tulumaks. Erinevalt põhjamaadest, Eestis puudub eraldi maksuliigina kohalik tulumaks, kuid suurimaks tuluallikaks on residendist füüsilise isiku maksustatava tulu osa, millest eraldatakse kehtestatud protsent kohaliku omavalitsuse tulubaasi.

Kohaliku omavalitsuse mõiste ei ole otseselt sõnastatud, kuid Põhjamaades ning ka

Eesti Vabariigis mõistetakse kohalikku omavalitsust, kui demokraatlikult moodustatud võimuorganit, mis omab õigust ning kohustusi lähtuvalt seadustest, juhtida ning korraldada iseseisvalt, lähtudes kohalikest elanike soovidest ja vajadustest, arvestades kohalike iseärasusi, kohalikku elu.

1.2. Kohaliku omavalitsuse võimekuse näitajad

Euroopa riigi seadused nõuavad kohalikelt omavalitsustelt, et nad esitaksid enam võimekuse andmeid ja näitajaid, milliste eesmärk oleks parandada otsuste tegemist ja suurendada vastutust kodanike ees, kuid tulemus on sageli tsentraliseeritud ja eristamatu teave. Küsimus on, kas andmed aitavad luua analüütilist võimekust või majandusliku arengu toetamist riiklikul, piirkondlikul ja linna tasandil? (Wilson *et al* 2013: 163)

Arengu hindamiseks ning võrdluseks teiste piirkondadega, vajatakse hindamiskriteeriume, mis arvestaksid kohalikku olukorda, kuid olukorrad piirkonniti on vägagi erinevad, millest tulenevalt on ühtseid hindamiskriteeriume ja meetodeid raske välja töötada. Jätkuvalt on kohalike omavalitsuste hindamiseks ning nende võimekuse võrdlemiseks on püütud välja töötada indeksid ehk kompleksnäitajad, taandades näitajad ühtlastele alustele.

Maailm on suuresti muutunud viimastel aastakümnetel, paljud endised arengumaad nagu Hiina, on saavutanud kõrgeima majandusarengu kasvu, püüdes meelitada riiki otseinvesteeringuid, samas on Hiinas suur turg, arvuka kvalifitseeritud ja odava tööjõuga. Progressiivsetest sammudest majanduses olenemata, valitsevad Hiina piirkondades märkimisväärsed erinevused: levinud on arvamus, et ida piirkondade kohalikud omavalitsused omavad rohkem ressursse ja on rikkamad, kui kesk- ja lääne osad. (Lin *et al* 2011: 129-130)

Uuringus, millise viisid läbi Hiina teadlased, kasutati integreeritult kvalitatiivset haldusüksuse võimekuse mõõtmise (DEA) ja matemaatilisel analüüsil põhinevat kvantitatiivset analüüsi (AHP), selgitamaks majanduslikku võimekust erinevates kohalikes omavalitsustes. (*Ibid.* 2011: 129-130). Sisenditena olid käibel erinevad komponendid: SKP, majanduskasv, arengu jätkumine, ühiskonna tööeetika ja moraal, Engeli koefitsent, keskkonna kvaliteet, mida täiendati majanduslike näitajatega nagu tööhõive,

uute ettevõtete loomine, professionaalne teenindus, isiklik sissetulek, rahvusvahelise kaubanduse kasv, tööhõive kasv, investeringud, kulutused tööjõule, vaesuse protsent ning keeleoskus (Thiel *et al* 2002), analüüsi täpsustamiseks kaasati Virginia osariigi poolt soovitatud viit võimekuse hindamise indeksit ning CPA Taiwani (2006) keskvalitsuse poolt esitletud kohalike omavalitsuste indeksid, mis on välja toodud lisas 3 olevas tabelis.

Kasutati ühtteist väljavalitud komponenti ja indeksit ning uuringu tulemusel selgus, erinevalt eeldusest, et Hiina kesk- ja lääne piirkonna kohalikud omavalitsused on võimekamad ning nende kasuteguri väärtus on kõrgem, kui Hiina idapiirkonnad, millised saavad kõrgeid toetuseid keskvalitsuselt ja välisriikidest, kusjuures kõrvalekadumine osutus vägagi suureks. (*Ibid.* 2011: 129-130).

Eelnenut arvesse võttes, tuleb tõdeda, et võimekuse mõõtmine on oluline, kuid arvestada tuleb eesmärgiga, mida hinnata soovitakse ning komponentide- ja algnäitajatega sisenditega, mida antud eesmärgi saavutamiseks/arvutamiseks kasutatakse, hinnante andmiseks kohalikele omavalitsustele on genereeritud erinevaid võimekuse indekseid

Omavalitsusüksuste võrdlemiseks on koondindekseid loodud ka Soomes: elujõulisuse indeks (Sõstra 2004) ja Lätis – territoriaalarengu indeks (Sõstra 2009: 43). Eesti kohalike omavalitsuste **territoriaalarengu indeksi** aluseks on võetud 2000 aastal Lätis välja töötatud territoriaalarengu indeks, millise arvutusmetoodika loodi Läti Statistikainstituudis ning tunnustanud Läti Majandusministeerium. (*Ibid.*: 2009: 81).

Standarditud näitajate aluseks võetakse algnäitajad, mis kirjeldavad vaadeldavat piirkonda erinevatest aspektidest ning on väljendatud inimeste arvuna, rahas, osatähtsusega jne. Standardimise tulemusel algsed mõõtühikud kaotatakse, erinevad näitajad muudetakse omavahel võrreldavaks ning arvutatakse komponentide kaalutud summeerimise abil arenguindeks. Territoriaalarengu indeks on välja töötatud kohalike omavalitsusüksuste arengutasemete võrdlemiseks, iseloomustades territoriaalarengu (demograafilisi, majanduslikke) erinevaid aspekte. Näitajad valitakse selliselt, et tagatud oleks võrreldavus, olenemata omavalitsusüksuste suurusest, andmeallikaks on Statistikaamet ja Rah-

vastikuregister. Territoriaalarengu indeksi arvutamisel kasutatakse nelja näitajat (Späde *et al* 2009: 81):

- rahvaarvu muutus, mis iseloomustab inimeste soovi elada antud territooriumil;
- ülalpeetavate määr, näitab tööjõu potentsiaali ja taastootmisvõimet omavalitsusüksuses;
- füüsilise isiku tulumaks elaniku kohta, näitab sissetulekut, mis otseselt on seotud inimeste heaoluga;
- registreeritud töötute osatähtsus, iseloomustades majanduslikku aktiivsust omavalitsusüksuses.

Elujõulisuse indeksit on esimest korda avaldatud Eesti Statistikaameti kogumikus “Linnad ja vallad arvudes 2004” artiklis “Elujõulisuse indeks ja kohalike omavalitsuste elujõulisus “. Elujõulisuse indeks arvutatakse kaheksa näitaja põhjal, mis on jaotatud viide rühma ehk osaindeksiteks (Kivilaid *et al* 2013: 59):

- rahvastik, milline koosneb kahest näitajast: rahvaarvu muutus ja alla 65- aastaste osatähtsus kogurahvastikus;
- töö ja toimetulek, milline käsitleb füüsilise isiku tulumaksu laekumist elaniku kohta ja keskmist registreeritud töötust;
- kohaliku omavalitsuse rahalised vahendid, sisaldades kohaliku omavalitsuse tulu elaniku kohta;
- oskused ja innovaativsus, millises leiavad vaatlust kõrgharidusega inimeste osatähtsus ning äriühingute arv 1000 elaniku kohta piirkonnas;
- majandustegevuse mitmekülgsus, milles leiavad kajastust äriühingute tegevusalade arv Eesti majandus

Elujõulisuse indeksi arvutusel võetakse arvesse majanduslikud, sotsiaalsed ja demograafilised komponendid, milliste ühtlustamisel on võimalik näidata, millised omavalitsusüksused on efektiivsemad ning hoolivamad oma elanike heaolust. (Kivilaid *et al* 2013: 69)

Omavalitsuste arenguindeks koosneb kolmest näitajast: ettevõtete realiseerimise netokäive elaniku kohta, üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta ja registreeritud

töötuse määr (registreeritud töötud/ alla 16-62/58- aastaste elanikega). Iga näitaja väärtused reastatakse ja antakse kohapunktid, milliste alusel koostatakse pingerida - kohapunktide summana, mis kokkuvõttes ongi koondindeksi väärtus (Kivilaid 2005:72).

Arenguindeksi arvutamiseks järjestatakse ettevõtete müügitulu elaniku kohta, leibkonnaliikme keskmine kuusissetulek ja tööhõive määr statistiliste näitajatele tuginedes ning koostatakse kohapunktide summa alusel pingerida. Mida väiksem on arenguindeksi väärtus, seda parem on maakonna sotsiaal-majanduslik olukord. (Lehto 2009: 1) Arenguindeksi väärtustele tuginedes saab hinnata kohaliku omavalitsuse positsiooni Eestis.

Haldussuutlikkuse indeks. Siseministeriumi tellimisel töötasid Kaja Loodla, Veiko Sepp ja Riho Noorkõiv konsultatsiooni- ja koolituskeskuses Geomedia välja haldusvõimekuse ehk haldussuutlikkuse indeksi, mille eesmärk on erinevate statistiliste andmete kogumise alusel kohalike omavalitsusüksuste järjestamine. Metoodika väljatöötamise eesmärgiks oli vajadus hinnata kohaliku omavalitsuse edukust ning edu määravaid tegureid (Sepp *et al* 2009: 10).

Metoodika püüab leida ühtset üleriigilist näitajat, mis võimaldaks võrrelda erineva suuruse, asukoha ning võimalustega omavalitsusi, tuginedes omavalitsusüksuste finantsnäitajatele, millele on lisandunud hinnangud omavalitsuste võimele osutada avalikke teenuseid, elanike rahulolu avalike teenuste osutamisega ja omavalitsuse arengutaseme suhtes.

Headest valitsemise tavadest, mis käsitleksid halduslikke, poliitilisi, teenindavaid komponente ning erinevaid eluvaldkondi, on ühiskonnas suurenenud vajadus anda hinnanguid kohalike omavalitsuste edukusele ja edust määravatele komponentidele. Hindamine oleneb valitud metoodikatest, mõõtmisel võib keskenduda olemasolevale olukorrale ja/või selles sisalduvale potentsiaalile või siis senisele arengule. (*Ibid.* 2009: 10)

Välja töötada on püütud erinevaid meetodid ja kompleksseid mõõtmisüsteeme, mis erinevad lähtekohtadest või eesmärkidest, kuid lõppkokkuvõttes viivad ühtse tulemuseni – indeksi väljatöötamiseni. Siseministeriumi tellimisel koostasid 2009.a. Sepp, Noorkõiv ja Loodla kohaliku omavalitsus üksuste võimekuse (KOV-võimekuse) üldindeksi

arvutamise metoodika, millise tulemi analüüsimisel keskendutakse omavalitsuste süsteemsele varieeruvusele linnaregioonide funktsionaalsete rühmade ja suurusrühmade lõikes. (Noorkõiv *et al.* 2009: 11)

Võimekuse all mõistetakse kohaliku omavalitsuse (KOV) võimekuse indeksi koostamisel mõõtu, mis näitab võimete summat (potentsiaali) midagi ära teha (*Ibid.* 2013: 5), samas näitab indeks linna või valla erinevate võimete summat (nt kvantitatiivne võimekus ehk ressursid, süsteemi mitmekesisus, suhteline võimekus).

Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeks (KOV-indeks) väljendab samaaegselt nii kohalikku omavalitsust kujundavates eeldustes (nn haldussuutlikkus), kui ka selle valitsemise üldisemates tulemustes, kohaliku omavalitsuse territooriumil – ehk suhteline võimekus. Võimekus võib tuleneda üksuse või süsteemi mitmekesisusest, samas võib võimekus olla seotud subjekti struktuursete omadustega, võimekust võib hinnata suhteliseks, jagatuna süsteemi või üksust moodustavate “ühikute” arvuga. (*Ibid.* 2013: 6).

Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksi koostamiseks on määratletud kohalik omavalitsus kahe näitaja alusel (Sepp *et al.* 2009: 11):

- territoriaalsed üksused, millisteks Eestis on vallad ja linn;
- valitsemis- ja haldamisstruktuurid.

Territoriaalse üksusena väljendub võimekus eelkõige territooriumil elavate inimeste, nende poolt loodud ühenduste, organisatsioonid ning võrgustike kaudu. Valitsemise – ja haldusstruktuurina väljendub võimekus seisneb eelkõige kohaliku elu korraldamises, avalike teenuste osutamises ning iseseisvas esindusdemokraatias. Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksi arvutamisel võetakse mõlemat omavalitsusüksuse dimensiooni arvesse võrdses ulatuses, millest kummastki näitajast eristatakse kolm komponenti ehk kokku kuus omavalitsusüksuse võimekuse komponenti. (*Ibid.* 2009: 11)

Tabelis 3 on välja toodud kohaliku omavalitsuse territoriaalse üksuse (vallad ja linnad) olemust defineeritavad ning iseloomustavad komponendid ja nende indikaatorid. Elanike arv, aasta alguse seisuga, kirjeldab omavalitsusüksuse absoluutset võimekust, samas ülalpeetavate määr iseloomustab struktuurset hetkevõimekust, rahvastiku taastootmis-

määr on suhteliselt abstraktne näitaja ning maa väärtus, mida iseloomustab maa summaarne maksustamise hind, arvestab omavalitsusüksuse ulatust, olles omavalitsusüksuse absoluutse võimekuse näitaja. Andmeallikadena kasutatakse rahvastikuregistri, Maksu- ja tolliameti, Statistikaameti andmeid.

Tabel 3. Kohaliku omavalitsuse territoriaalse üksuse võimekuse indeksi komponendid

Võimekuse komponent	Võimekuse indikaatorid
A1 Rahvastik ja maa (otseselt defineeritav komponent)	Rahvastikuregistris registreeritud elanike arv; Ülalpeetavate määr; Rahvastuiku taastootmispotentsiaal; Maa summaarne maksustamishind.
A2 Kohalik majandus (iseloomustav komponent)	Majandusüksuste arv 15-64 aastaste elanike kohta; Tööandjate poolt loodud töökohad 15-64 aastaste elanike kohta; Töökoha keskmine väärtus; Majanduse mitmekesisus.
A3 Elanikkonna heaolu (iseloomustav komponent)	Elanikkonna keskmised tulud elaniku kohta; Töökohtade arv 15-64 aastaste elanike kohta; Registreeritud töötute osakaal 15-64 aastastest elanikest; Toimetulekutoetuste maht elaniku kohta.

Allikas: (Noorkõiv *et al.*: 2013); autori koostatud.

Kohaliku omavalitsuse organisatsiooni, kui komponenti, mõõdetakse demokraatlike valimistel rahvalt saadud mandaadi suhtelise tugevuse ning omavalitsusüksuse haldus- ja täitevstruktuuride absoluutse võimekuse kaudu omavalitsusüksuste finantsolukorda, kui komponenti, kirjeldatakse suhteliste ja struktuursete näitajate abil, millised valitakse Rahandusministeeriumi kohalike omavalitsuste finantsnäitajate analüüsi tabelist. (Sepp *et al.* 2009: 13).

Kohaliku omavalitsuse teenuste võimekust mõõdetakse neljas põhivaldkonnas: haridus, vaba aeg, sotsiaalne kaitse ja tervishoid, majandus ja keskkonnakaitse. Mõõde sisaldab absoluutse võimekuse ja suhtelise võimekuse näitajaid, andmed saadakse riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikust registrist, saldoandmike infosüsteemist ning Sotsiaalministeeriumi andmestikest.

Tabelis 4 on välja toodud kohaliku omavalitsuse valitsemis- ja haldamisstruktuuride võimekuse indeksi olemust defineeritav ning iseloomustavad komponendid ja nende indikaatorid. Kohaliku omavalitsuse võimekuse koostamist alustatakse üksikutest näitajatest ning järjestades omavalitsusüksused iga näitaja väärtuste alusel, vastavalt positsioonile paremusjärjestuses, antakse neile punktid, kus parim on 100 punkti nõrgim 0,44. Üksikute näitajate järgupunktide keskmistamisel saadakse kohaliku omavalitsuse võimekuse kuue komponendi indeksväärtused ning nende keskmistamisel omavalitsusüksuste üldindeksi väärtused. (Sepp *et al.* 2009: 16)

Tabel 4. Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksi komponendid

Võimekuse komponent	Võimekuse indikaatorid
B1 Kohaliku omavalitsuse struktuur (otseselt defineeritav komponent)	Kohalikel valimistel osalemise aktiivsus; Kohalikel valimistel kandideerimise aktiivsus; Linna – ja vallavalitsuste hallatavate asutuste arv; Munitsipaalosalusega eraõiguslike ühingute arve kohalikus omavalitsuses.
B2 Kohaliku omavalitsuse finantso-lukord (iseloomustav komponent)	Linna – või valla põhitegevuse tulude maht elaniku kohta; Linna – või valla võlakoormus; Linna või valla põhivara elaniku kohta; Põhivara soetus elaniku kohta; Omafinantseerimise võimekus.
B3 Kohaliku omavalitsuse teenused (iseloomustav komponent)	Haridusasutuste olemasolu; Hariduskulud 0-19 aastaste elanike kohta; Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste mitmekesisus; Sotsiaalse kaitse kulud elaniku kohta; Vaba aja kulud elaniku kohta; Majanduse ja keskkonnakaitse asutuste ning eraõiguslike ühingute arv; Majanduse ja keskkonnakaitse kulud elaniku kohta.

Allikas: (Noorkõiv *et al.*: 2013); autori koostatud.

Kokkuvõtlikult on konsultatsiooni- ja koolituskeskuse Geomedia poolt loodud KOV-üksuste võimekuse indeksi eesmärgiks, lähtuvalt territoriaalsete üksuste (linn, vald) ja nende valitsemist teostavate korporatsioonide teooriast, arvestades rahvastiku, kohalikku majandust ning elanike heaolu, kirjeldada tasakaalustatult Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste võimekust.

Tabel 5. Erinevad omavalitsusüksuste võimekuse indeksid ja nende olemus

Indeksi nimetus	Näitajad	Eelised ja puudused	Hindamise eesmärk
Territoriaalarengu indeks	Rahvaarvu muutus, ülalpeetavate määr, registreeritud töötus, füüsilise isiku tulumaks	Eelis: arvestatakse elanike majanduslikku olukorda kirjeldatavaid näitajad Puudus: tugevalt seotud füüsilise isiku tulumaksuga	KOV-üksuste arengutaseme võrdlemine
Elujõulisuse indeks	Rahvastik, töö ja toimetulek, KOV rahalised vahendid, majandustegevus	Eelis: lai andmete valik Puudus: andmete suur vajadus ja kõigi andmete olemasolu	KOV-üksuste järjestamine, lähtuvalt muutuvatest majandustingimustest
Arenguindeks	Netokäive elaniku kohta, üksikisiku tulumaksu laekumine elaniku kohta, registreeritud töötuse määr	Eelis: lihtne arvutada Puudus: väärtused on mõjutatavad	KOV-üksuse positsiooni hindamine
Haldussuutlikkuse indeks	Avalike teenuste osutamine, elanike rahulolu avalike teenuste osutamise ja omavalitsuse arengutaseme suhtes	Eelis: arvestab valitsemise ja kohalike teenuste poolega Puudus: ei arvesta territoriaalsete üksuste seotud omadustega	Statistiliste andmete kogumise alusel kohalike omavalitsusüksuste järjestamine
Võimekuse indeks	Rahvastik ja maa, kohalik majandus, elanikkonna heaolu	Eelis: andmete kogumine regulaarselt Puudus: indeksi arvutamiseks suur andmete vajalikkus	Omavalitsusüksuste võimekuse hindamine

Allikas: (Noorkõiv *et al.*: 2013); autori koostatud.

Arenguindeks ja elujõulisuse indeks kirjeldab territoriaalseid üksusi, lisades kohaliku omavalitsuse finantsolukorra kirjeldamise, kuid ei arveta kohalikku omavalitsust, kui haldusorganisatsiooni ning avalikke teenuste pakkumise osutamisetähtsust. Haldussuutlikkuse indeks arvestab avalike teenuste pakkumisega omavalitsusüksustes, kuid ei arvesta kohaliku omavalitsuse, kui territoriaalse üksusega seotuga. (Noorkõiv 2014: 5-34)

Mary Bryna Sanger (Sanger 2014: 200) on oma uuringus, millises ta käsitleb tulemuslikkuse stabiilse mõõtmise, linnade demograafia ning valitsemise

omaduste vahelist seost, leidnud, et nende vahel seos on puudunud, kuid leidis, et üha rohkem kasutatakse võimekuse andmeid, et õigustada eelarvetaotlusi. Tulemuslikkuse mõõtmine ja dokumenteerimine viib harva parema ja tõhusama omavalitsuse juhtimiseni, kuigi kodanikud, seda piiratud ressursside ning usalduse vähenemisega kõikides valitsemise tasanditel, nõuavad. Tulemuslikkuse mõõtmine osutub oluliseks siis, kui avaliku sektori juhid täpsustavad eesmärgid ning kasutavad informatsiooni haldussuutlikkuse parendamiseks, muul juhul on võimekuse mõõtmine ja selle parandamine kaks erinevat tegevust.

Kokkuvõtlikult on omavalitsusüksuste võimekuse mõõtmine ja võrdlemine vägagi oluline, ent lähtuda tuleks eesmärgist, mida hinnata soovitakse, sest hinnangute andmiseks kohalikele omavalitsustele, on genereeritud erinevaid võimekuse indekseid, millest tulenevalt võib esineda olukordi, kus võimekus ei hinda alati potentsiaalset võimet.

OMAVALITSUSÜKSUSTE VABALT KASUTATAVAD TULUD JA OMAVALITSUSÜKSUSTE VÕIMEKUS EESTIS

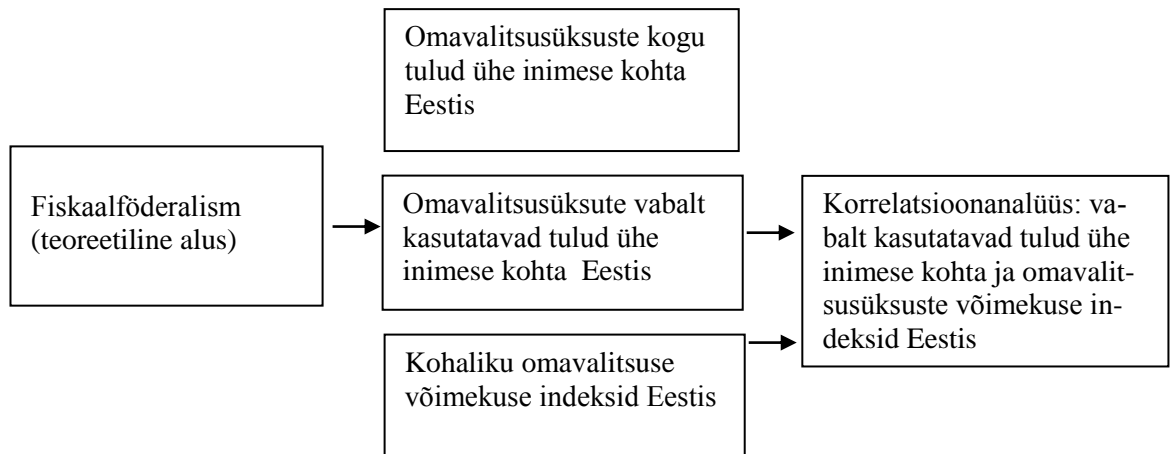
2.1. Kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude ja kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite dünaamika aastatel 2009-2013

Eestis loodi kohaliku omavalitsuste süsteem üheksakümnendate aastate alguses, protsessi aluseks oli 1989. aasta Kohaliku omavalitsuse seadus ja Ülemnõukogu otsus 1990-1994. aasta haldusreformi kohta, millise läbiviimise eesmärgiks oli kohaliku demokraatia taasloomine ja arendamine. 2001. aastal vastu võetud valitsuse haldusreformi eesmärgiks oli optimaalsete kulutuste juures saavutada kodanike huve ja õigusi arvestav, uuenduslik, paindlik, kvaliteetne ja mõjus avalike funktsioonide täitmine. Nüüdseks on kohalik omavalitsus, kui teenusepakkuja ja kohaliku demokraatia edendaja, kõrval tähtsaimaks muutunud omavalitsuse, kui sotsiaalmajandusliku kasvu toetaja roll. Oluline on leida kohalikele elanikele vastuvõetav tasakaal kahe printsiibi vahel – kogukondliku iseotsustamise ja mastaabiefektist tuleneva efektiivsuse – vahel (Siseministerium 2013).

Antud töö aluseks on fiskaalföderalismis seisukohad, defineerides fiskaalföderalismi, kui majandusliku vastutuse jaotust erinevate valitsemistasandite vahel, kusjuures kohalike omavalitsuste fiskaalautonoomia lahutamatuks osaks on otsustusõiguste ja ressursside üle andmine madalamatele valitsemise tasanditele. Fiskaalautonoomia ülesandeks on kohalike omavalitsusüksuste võimalus hankida iseseisvalt funktsioonide täitmiseks vajalikud vahendid, mis võimaldaksid iseseisvalt määrata pakutavate teenuste liigid, mahu ning kvaliteedi. (Timpmann 2010: 6).

Analüüsil on kasutatud Shanker ja Shah uurimuses (2001: 4-8) kasutatud näitajate võrdlusi, kuna statistiline näitaja ei ole alati võimeline kajastama kõiki dimensioone:

- variatsiooniamplituud (maksimaalse ja minimaalse liikme arvvaartuse vahe), võimaldab võrrelda suurima vabalt kasutatava tuluga (ühe inimese kohta) omavalitsusüksust väikseima vabalt kasutatava tuluga (ühe inimese kohta) omavalitsusüksusega, mõõtes erisuste ulatust. Variatsiooniamplituudi suhtarv näitab, kui suuresti kohalikes omavalitsusüksus vabalt kasutatavad tulud (ühe inimese kohta) erinevad omavalitsusüksuste lõikes;
- variatsioonikoeffitsient mõõdab omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) hajuvust keskmisest, mida suurem on variatsioonikoeffitsient, seda varieeruvam ehk hajuvam on kogum. Variatsioonikoeffitsendi arvutamiseks on kasutatud standardhälbe ja aritmeetilise keskmise suhet, avaldatuna protsentides.

Joonis 1. Empiirilise osa teostamise alused (autori koostatud).

Töös käsitletakse kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tuludena (VKT) kohalikke makse: müüгимaks, paadimaks, reklaamimaks, parkimistasu, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks, maamaks, tulusid kaupade ja teenuste müügist, muid vähe tähtsaid tulusid ning riigi poolt eraldatavat, Eesti residendist füüsilise isiku maksustatava tulu protsendi osa, milline kantakse üle maksumaksja kohalikele omavalitsustele. 2009-2013 aasta statistilise analüüsi aluseks olevad andmed pärinevad Eesti Statistikaameti-, Rahavastiku registri- ja kohalike omavalitsusüksuste andmebaasidest. Kohalike omavalitsusüksuste kogutulude ja vabalt kasutatavate tulude dünaamika ning analüüsi aluseks on Eesti Statistikaameti kohalike

omavalitsusüksuste andmebaasidest. Kohalike omavalitsusüksuste kogutulude ja vabalt kasutatavate tulude dünaamilise analüüsi aluseks on Eesti Statistikaameti andmed: eelarvete tulud (RR31) haldusüksuste kaupa aastatel 2009 kuni 2013, andmeanalüüsi andmerida – eelarve kogutulud kokku, on vähendatud riigipoolsete mittesihotstarbeliste toetuste osa võrra ning ümberarvestatud ühe elaniku kohta. Kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite dünaamika analüüs on läbi viidud olemasolevate ning kätte saadavate indeksite alusel, aastate 2009 kuni 2013 lõikes, kus kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi järgupunktid pärinevad Konsultatsiooni – ja koolituskeskuse Geomedia väljaannetest ning muud indeksid erinevatest vastavasisulistest andmekogumikest, millised kajastuvad viidatud allikates.

KOKS sätestatust lähtuvalt on Eestis kohalikud omavalitsusüksused ühe tasandilised – vallad või linnad. 2009. aasta kohaliku omavalitsuse volikogude valimiste järgselt oli Eesti territooriumi haldusjaotuse järgi 226 kohalikku omavalitsust, vaadeldud aastatel toimus seitsmes vallas ühinemine, mille tulemusel 2013 aastal jäi Eesti haldusterritooriaalsele kaardile 215 kohalikku omavalitsusüksust, neist 30 linna ja 185 valda (Siseministeerium 2013).

Võrdlust võimaldava analüüsi baasaastaks on aasta 2012, kuna rahvaloendusel aastal 2011, täpsustusid kohalikes omavalitsustes elutsevate inimeste arv ning antud aasta kohta olid leitavad erinevad omavalitsusüksuste võimekuse indeksid. 2012 aasta andmete alusel on moodustatud valim: Eesti kohalikud omavalitsusüksused on reastatud alates madalaimast vabalt kasutatavat tulu (ühe inimese kohta) omavast omavalitsusüksusest ning on jaotatud nelja gruppi (valim: I, II, III ja IV), igas grupis 56/57 omavalitsusüksust. Vastavalt omavalitsusüksusele, on leitud kohaliku omavalitsusüksuste olemasolevad võimekuse indeksid ning läbi viidud korrelatsioonanalüüs. Eeldades, et kahe uuritava arvtunnuse näol on tegu pidevate ja sümmeetrilise jaotusega tunnustega, on korrelatsioonianalüüsil kasutatud Pearsoni korrelatsioonikordajat, analüüs on läbi viidud programmi SPSS 20.0 abil.

Euroopa Liidus valitseva subsidiaarsusprintsipi kohaselt, tuleb kõik avaliku sektori ülesanded lahendada nii madalal juhtimistasandil kui see on vähegi võimalik ning nii

kõrgel, kui see on vajalik. Eelduseks on kohustuste ja õiguste õiglane jaotus haldustasandite vahel, mis majanduslikust aspektist lähtuvalt, tähendaks ka õigust ning võimalust kujundada iseseisvalt oma rahavood. (Reiljan, Timpmann: 2010) Eesti ühe tasandiline omavalitsussüsteem on lihtne, ent kohalikud omavalitsused on majanduslikult väga erinevad ning omavalitsusüksuste kontrolli all olevad tulud moodustavad ainult osa kogutuludest. Kuna omavalitsusüksused sõltuvad suuresti keskvalitsuse poolt määratavatest vahenditest, võib rahaline sõltuvus pidurdada kohalike omavalitsuste ülesannete täitmist ning tegevusvabadust.

Tabel 5. Kohaliku omavalitsuse kogutulud (ühe inimese kohta) variatsiooni näitavud aastatel 2009 kuni 2013, tuhandetes eurodes

	2009	2 010	2 011	2012	2013
Minimaalne element	0,05	0,05	0,11	0,65	0,35
Maksimaalne element	3,13	3,59	3,72	4,56	3,65
Variatsiooniamplituud	3,08	3,54	3,61	3,91	3,30
Variatsioonikoefitsent	0,38	0,37	0,37	0,41	0,35

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

Vaadeldes tabelit 5, milline on koostatud lisa 7 alusel, nähtub, et vaadeldud aastatel, on madalaimat kogutulu ühe inimese kohta omanud Tartu vald, Rakvere vald, Paide vald ehk linnade ümbruse omavalitsusüksused, samas ka geograafiliselt ääremaal asuvad omavalitsusüksused, näiteks - Kasepää vald Peipsi ääres. Suurimat kogutulu ühe inimese kohta on omanud Illuka vald, Mäetaguse vald, Maidla vald, kui teda olevad, suurte tootmisüksustega omavalitsusüksused ning väikese inimeste arvuga omavalitsusüksused - Ruhnu ja Vormsi. Variatsiooniamplituud on vaadeldud aastatel olnud ühtlaselt kõrge, näidates, et kogutulud inimese kohta Eesti omavalitsusüksustes erinevad suuresti. Variatsioonikoefitsent näitab ühtlast varieeruvust andmekogus, variatsioon oli suurim aastal 2012, 2013 aastal muutusid omavalitsusüksuste kogutulud inimese kohta vähem erinevateks ehk majanduse seisaku periood tõi kaasa kogutulude ühtlustumise omavalitsusüksuste lõikes.

Tabel 6, milline on koostatud lisa 7 andmete alusel, on välja toodud omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) variatsiooni näitavud. Tabelist nähtub, et suurimat vabalt kasutatavat tulu (ühe inimese kohta) on omanud Illuka vald, Mäeta-

guse, Vaivara vald, Maidla vald, kui teadaolevalt suurte tootmisüksustega omavalitsusüksused. Madalaimat vabalt kasutatavat tulu (ühe inimese kohta) on vaadeldud aastal omanud geograafiliselt ääremaadel asuvad Peipsiäärne vald, Kasepää vald ning linnade ümbruse omavalitsusüksused: Rakvere vald, Tartu vald (2009 ja 2010). Variatsiooniamplituud on kõigil vaadeldud aastatel kõrge, kõrgeim aastal 2012 ehk aastal 2012 oli suurim erinevus vabalt kasutatavate tulude suuruse osas ühe inimese kohta omavalitsusüksustes. 2013 aastal oli variatsiooniamplituud väikseim ehk erinevused vabalt kasutatavate tulude suuruse osas vähenesid seoses majanduskasvu aeglustumisega. Samas oli variatsioonikoefitsient vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suuruse osas suurim aastal 2009 - majanduse ebastabiilsuse ehk kiire majanduskasvu perioodil ning majanduse aeglustumise periood, aastal 2013, on toonud kaasa varieeruvuse vähenemise ehk omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurused on ühtlustunud, kuid andmerea puudumise tõttu, ei saa väita, et see on jätkuv tendents.

Tabel 6. Kohaliku omavalitsusüksuse vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) variatsiooni näitardes aastatel 2009 – 2013, tuhandetes eurodes

	2009	2010	2011	2012	2013
Minimaalne element	0,03	0,03	0,06	0,28	0,19
Maksimaalne element	4,02	3,42	3,52	4,18	2,74
Variatsiooniamplituud	3,99	3,38	3,47	3,90	2,55
Aritmeetiline keskmine	0,59	0,55	0,58	0,58	0,67
Variatsioonikoefitsient	0,68	0,56	0,55	0,55	0,40

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

Tabel 7 iseloomustab Eesti omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) osakaalu kogu tuludest ühe inimese kohta. Madalaimat vabalt kasutatavat tulu (ühe inimese kohta) omavalitsusüksusel on osakaal kogu tuludest (ühe inimese kohta) olnud aastal 2009 14% ning on kasvanud aastaks 2013 31% (Piirisaare vald), eelnenust lähtuvalt, võib väita, et antud omavalitsusüksus sõltus täielikult riigi poolsest toetusest. Suurima vabalt kasutatava tuluga (ühe inimese kohta) omavalitsusüksusel moodustas vabalt kasutatava tulu (ühe inimese kohta) osakaal aastal 2009 94% (Illuka vald) kogu tuludest (ühe inimese kohta) ning aastal 2013 91% (Pajusi vald).

Vabalt kasutatavate tulude osakaal (ühe inimese kohta) on vaadeldud aastatel pidevalt suurenenud omavalitsusüksustes, millised omasid madalaimaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe inimese kohta ning vähenenud nendes omavalitsusüksustes, millised omasid suuremaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe inimese kohta, tendents vaadeldud aastatel on erisuste vähenemiseks. Keskmiselt moodustasid vabalt kasutatavad tulud ühe inimese kohta 58% kogu tuludest ühe inimese kohta, mis kokkuvõtlikult võib näidata, et ükski omavalitsusüksus Eestis ei tule toime ilma riigipoolse subsiidiumiteta.

Tabel 7. Omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suhe kogu tuludesse (ühe inimese kohta) variatsiooni näitavud aastatel 2009 – 2013, protsentides

	2009	2 010	2 011	2012	2013
Minimaalne element	14%	20%	19%	20%	31%
Maksimaalne element	94%	95%	95%	94%	91%
Aritmeetiline keskmine	57%	57%	58%	59%	60%
Variatsioonikoeffitsient	0,25	0,23	0,22	0,21	0,19

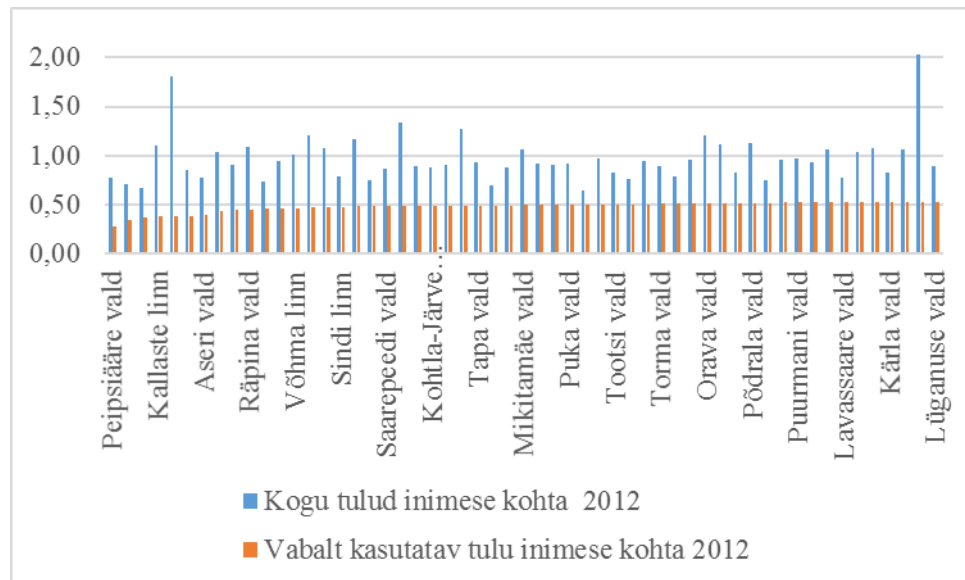
Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

Kokkuvõtvalt, võib eelnenud andmete põhjal järeldada, et kõik omavalitsusüksused Eestis sõltuvad keskvalitsuse toetustest, mis võib osutada takistuseks omavalitsusüksute pikaajaliste arenguplaanide välja töötamisel ning (Reiljan, Timpmann: 2010) elluviimisel ja autonoomse fiskaalpoliitika teostamisel. Olukorras, kus tulu elaniku kohta erineb kohalike omavalitsustes suuresti, kuid kohalikele omavalitsustele seadusega pandud ülesanded on ühesed, tekib küsimus, kas kõik omavalitsused on võimelised neile seadusega pandud ülesandeid täitma (Ülper 2010: 6).

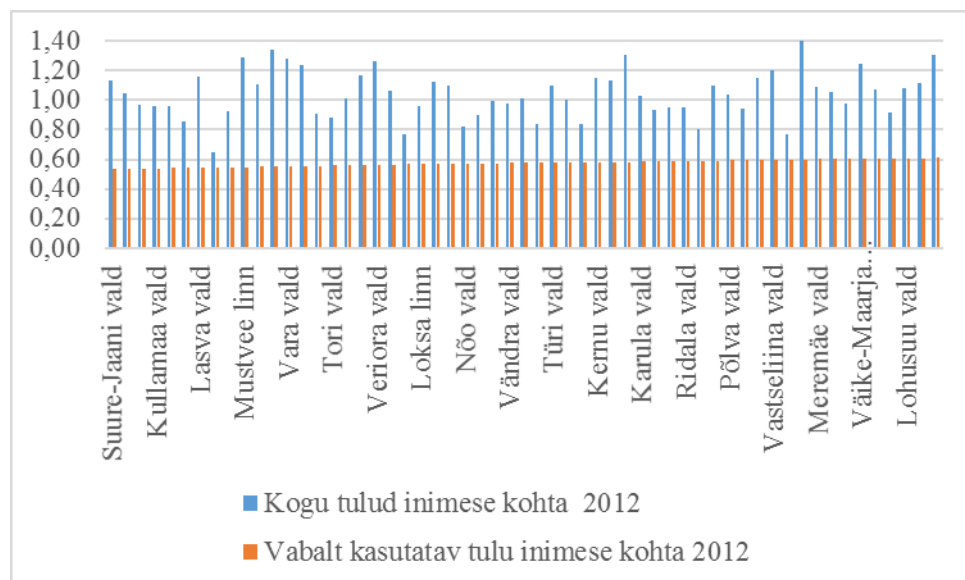
Valimis I, madalimate vabalt kasutatavate tuludega ühe inimese kohta, omavalitsusüksuses elas keskmiselt aastal 2012 4 354 inimest, antud valimisse kuuluvad näiteks: Peipsiäärne vald, Kasepää vald, Palupera vald. Joonis 2, mis on koostatud lisa 7 andmete alusel, nähtub, et valim I, madalimate vabalt kasutatavate tuludega ühe inimese kohta omavalitsusüksuses moodustavad analüüsitavaatel aastatel vabalt kasutatavad tulud kogutulust (ühe inimese kohta) keskmiselt 51,64%, antud valimit iseloomustavad ka madalad kogu tulud ühe inimese kohta.

Valimis II, elas aastal 2012 keskmiselt 3 165 inimest ehk väikseim inimeste arv moodustatud valimitest, kogu tulu suurus (ühe inimese kohta) 1,04 tuhat eurot,

antud valimisse kuulus näiteks Suure-Jaani vald, Väike-Maarja vald, Koonga vald. Joonis 3, mis on koostatud lisa 7 andmete alusel, nähtub, et valimis II, moodustasid vabalt kasutatavad tulud (ühe inimese kohta) aastal 2012 56,44%.

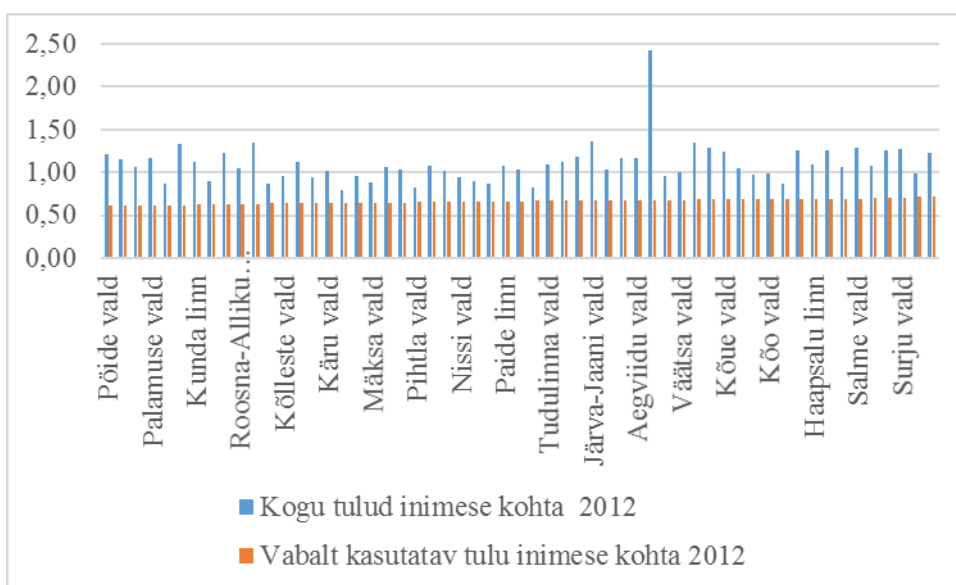
Joonis 2. Valim I, vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suhe kogutuludesse (ühe inimese kohta) aastal 2012, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Joonis 3. Valim II vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suhe kogutuludesse (ühe inimese kohta) aastal 2012 tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

autori koostatud).

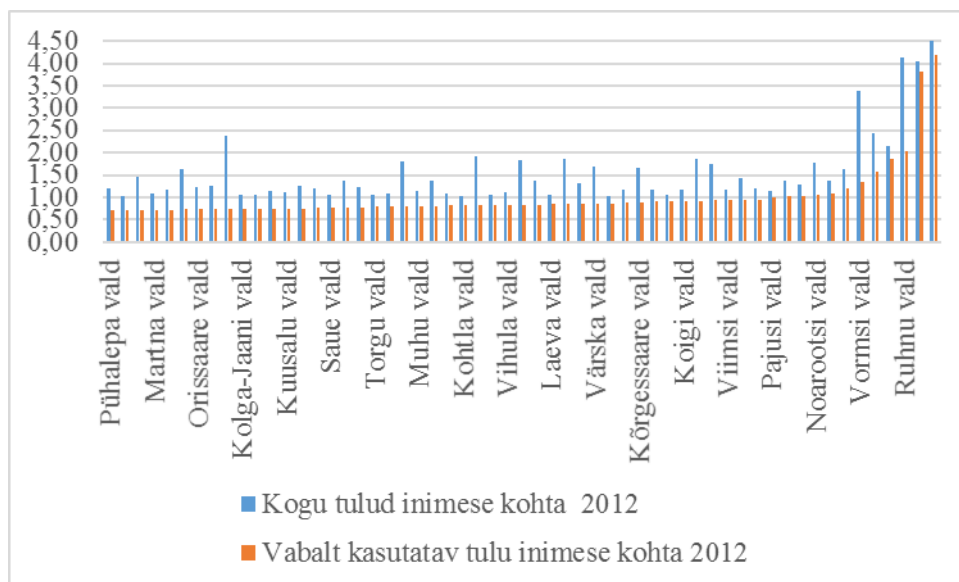
Valim III, omavalitsusüksused, millistel oli vaadeldud aastatel kasutada keskmise suurusega vabalt kasutatavad tulud (inimese kohta), moodustas vabalt kasutatava tulu osakaal kogutuludest (ühe inimese kohta) keskmiselt 62,07% ning antud omavalitsusüksuses elas aastal 2012 keskmiselt 5 657 inimest, näites kuulusid antud III valimisse Leisi vald, Põide vald, Palamuse vald, Haapsalu linn. Joonisel 4 on kujutatud valim III, omavalitsusüksused, millised omasid keskmist vabalt kasutatavat tulu (inimese kohta) ning nimetatud omavalitsusüksuste kogutulude (ühe inimese kohta) suhe aastal 2012.

Joonis 4. Valim III, vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suhe kogu tuludesse (ühe inimese kohta) aastal 2012, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Valim IV, omavalitsusüksused, millised omasid suurimat vabalt kasutatavat tulu (ühe inimese kohta), iseloomustab ka suurim keskmine elanike arv 9 871 aastal 2012, antud valimisse kuulusid Illuka vald, Mäetaguse vald, Vaivara vald, Maidla vald, millised olid kõigil vaadeldud aastatel 2009-2013 kõrgeimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksused. Kuna aritmeetiline keskmine on suuresti mõjutatud äärmuslikest liikmest, siis Tallinna linna, kui kõige suurema inimeste arvuga omavalitsusüksuse paiknemine antud valimisse, võis mõjutada valimi keskmise inimeste arvu

suurust. Aastal 2012 oli vabalt kasutatava tulu osakaal kogutulust (ühe inimese kohta) keskmiselt 65,17%, mis on võrreldes teiste valimitega kõrgeim. Joonisel 5, on välja toodud valim IV, omavalitsusüksuste, millised omavad suurimat vabalt kasutatavat tulu ühe inimese kohta, suhted kogu tuludesse (ühe isiku kohta) aastal 2012.

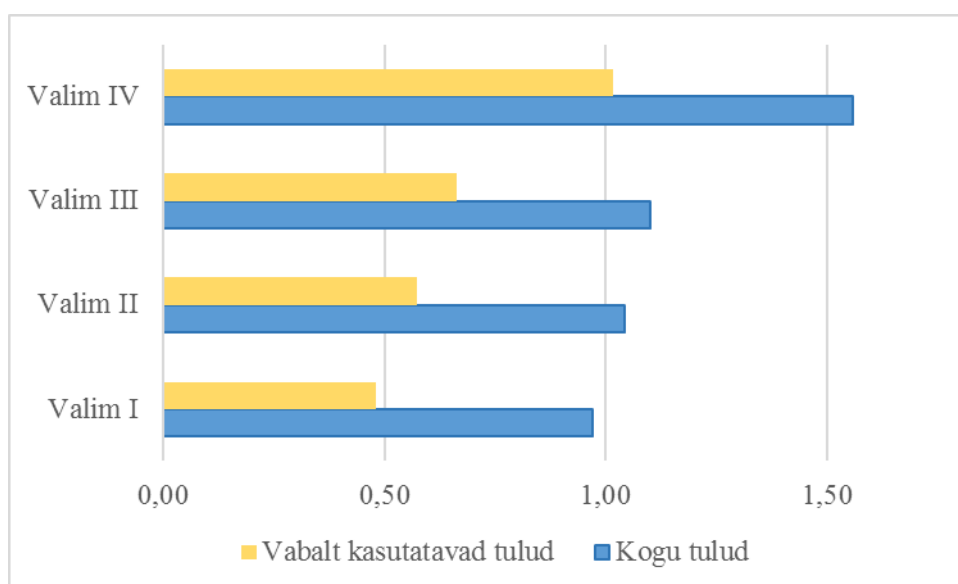

Joonis 5. Valim IV, suurimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) suhe kogutuludesse (ühe inimese kohta) aastal 2012, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Joonisel 6 on esitletud omavalitsusüksuste kogutulude (ühe inimese kohta) ja vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suhe aastal 2012 valimite kaupa, dünaamilist analüüsi ei ole võimalik läbi viia aastate lõikes, kuna valimite koosseisud, lähtuvalt vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurusest muutuvad omavalitsusüksuste ning aastate lõikes, mille tulemusel analüüs ei annaks objektiivset hinnangut. Analüüsinud vabalt kasutatavate tulusid üldiselt, võib kokkuvõtlikult öelda, et territoriaalselt väike Eesti on vabalt kasutatavate tulude suuruse osas suurte erisustega maa ning siinsetel omavalitsustel on väga erinev võimalus pakkuda elanikele avalikke teenuseid ning kõik omavalitsusüksused sõltuvad riiklikest toetustest.

Detailsel analüüsil, valimite kaupa, leidis kinnitust tulemus, et kõik omavalitsusüksused, olenemata vabalt kasutatavate tulude suurusest ühe inimese kohta, vajavad toimetamiseks riiklike subsidiume, kõige enim on puudujääk vabadest vahenditest vaimise I

kuuluvat omavalitsusüksustel ehk madalaimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsustel. Analüüsist võib järeldada, et omavalitsusüksused, millised omasid vaadeldud aastatel suurimat vabalt kasutatavat tulu (ühe inimesekohta), valimid III ja IV, peaksid olema võimelisemad pakkuma omavalitsusüksus elavatele elanikele rohkem ja mitmekülgsemaid avalikke teenuseid ning olema võimelised muutma nimetatud piirkonnad atraktiivsemaks elupaigaks võrreldes teistega. Eelnenut kinnitab ka teoreetiliselt osas käsitletud Reiljani ja Timpmanni 2010 aasta uuring, mis näitas, et Eestis sõltuvad kõik omavalitsusüksused keskvalitsuse rahaeraldistest ning nende maksubaas ei jagune geograafiliselt ühtlaselt.

Joonis 6. Kogutulude ja vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) osakaalude suhe aastal 2012, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Hea valitsemise tava, mis haarab halduslikke, teenindavaid ning muid eluvaldkondi, on tekitanud vajaduse mõõta ja hinnata omavalitsusüksuste võimekust. Teoreetilise osas leidsid käsitlemist Eestis kasutuses olevad territoriaalarengu-, elujõulisuse -, arengu - ja omavalitsusüksuste võimekuse mõõtmise indeksid, nende dünaamiline analüüs peaks andma ülevaate Eesti piirkondlikest arengutest aastatel 2009-2013 lähtuvalt võimekuse näitajatest.

Tabel 8, mis on koostatud lisa 5 ja lisa 6 alusel, on välja toodud leitud kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite (muud indeksid) variatsiooni näitarvud aastatel 2009 ja 2012. Aastal 2009 oli territoriaalindeksil suurim väärtus (0,874) Viimsi - ja Kiili vallal, 2012 aastal Viimsi vallal (0,990), madalaim territoriaalindeksi väärtus oli aastal 2009 Misso vallal (0,152) ning ka 2013 aastal (0,193). Territoriaalarengu indeks on suures sõltuvuses rahvaarvu muutusest, ülalpeetavate määrast, registreeritud töötuse määrast ning füüsilise isiku tulumaksust elaniku kohta, nähtub analüüsist, et väikseim liikuvus ning tööpuudus ning suuremad tulud on tõmbekeskuste ümbruses ning suurim tööpuudus ja väljaränne geograafilistest tõmbekeskustest kaugemal asuvates omavalitsusüksustes. Kõrgemal territoriaalarengu indeksi positsioonil asuvad tõmbekeskuste lähedal asuvad omavalitsusüksused ning madalamal tasemel geograafiliselt ääremaadel toimetavad omavalitsusüksused.

Tabel 8. Kohaliku omavalitsusüksuste indeksite variatsiooninäitarvud

	Territoriaal-arenguindeks 2009	Territoriaal-arengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Miinumum	0,152	0,193	46	16
Maksimum	0,874	0,990	196	576
Variatsiooniamplituud	0,722	0,797	150	560
Aritmeetiline keskmine	0,449	0,444	99,91	307
Variatsioonikoefitsient	24,0	23,0	22,0	36,0

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

46 punkti). Kuna elujõulisuse indeksi väärtuse arvutamisel kasutatakse komponentidena rahvaarvu muutust, töö ja toimetuleku muutumist, omavalitsusüksuste rahaliste vahendite olemasolu, majandustegevuse mitmekülgust, kohalike elanike oskust ja innovatiivsust (Kivilaid, Servinski 2013: 70), võib teha järeldus, et Eesti haldusüksuste vahel valitsevad elujõulisuse kohaselt suured lõhed.

Arenguindeksi väärtuses sisaldub ettevõtet müügitulu, leibkonnaliikme keskmine kuusissetulek ja tööhõive määr, pingeridade kohapunktide summana (Maakonnad arvudes), näidates piirkonna sotsiaal-majanduslikku olukorda, nähtub, et väikseim, see tähendab parim sotsiaal-majanduslik olukord, on Kose vallal ning halvim Aseri vallas.

Tabel 8 näitajale tuginedes, võib öelda, et ka olukorda sotsiaal-majanduslikus valdkonnas Eesti omavalitsusüksustes on väga suurte erinevustega.

Tabelis 9, on välja toodud kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi variatsiooninäitarduvud aastatel 2009 kuni 2013, mis on koostatud lisas 5 välja toodud kohalike omavalitsusüksuste võimekuse (Geomedia) järgupunktide alusel. Kõrgemad järgpunktid aastatel 2009-2010 olid Viimsi vallal, 2011-2013 Rae vallal, madalaimad kõigil aastatel Õru vallas Valgamaal, eelnenu viitab, et suurima potentsiaalse võimekuse olemasolu tõmbekeskuste lähedal asuvatel valdadel, samas, üheselt on madalaim potentsiaal midagi ära, teha territoriaalselt tõmbekeskustest geograafiliselt kaugematel omavalitsusüksustel.

Tabel 9. Kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksi variatsiooninäitarduvud

	2009	2010	2011	2012	2013
Miinumum	13,9	23,2	19,0	16,7	18,5
Maksimum	84,9	84,5	84,3	84,2	82,0
Variatsiooniamplituud	71,0	61,3	65,3	67,4	63,5
Aritmeetiline keskmine	51,8	51,7	51,8	51,8	51,4
Variatsioonikoefitsent	23,6	22,4	22,4	22,7	22,3

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

Samas on näha, et aastal 2010, võrreldes aastaga 2009 on näiteks Õru valla potentsiaal tõusnud, kuid alates aastast 2011 on võimekus olnud pidevas languses. Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et potentsiaalselt võimekamate omavalitsusüksuste võime, midagi ära teha, on kõigil vaadeldud aastatel olnud pidevas languses, mis võib tuleneda majanduses toimuvatest muutustest: majanduskasvu perioodil on ka võimekus kasvav ning majanduslik seisaku periood toob kaasa potentsiaalse võimekuse languse tendentsi.

Hajuvus potentsiaalses võimekuses on väga suur, suurim 2009 ning 2012 aastatel, erinevused potentsiaalselt võimekamate ja vähem võimekamate omavalitsusüksuste vahel on suured, samas on keskmine väärtuspunktide summa languses. Varieeruvus on vaadeldud aastatel ühtlane ehk potentsiaalselt võimekamad omavalitsusüksused paiknevad Eestis suhteliselt ühtlaselt ning muutused nende osas on minimaalsed. Aastal 2009 paiknesid võimekamad omavalitsusüksused ebaühtlaselt, kuid ebastabiilsus

majanduses on kaasa toonud võimekamate omavalitsusüksuste ühtlase paiknemise - koondumise tõmbekeskuste ümbrustesse.

Kokkuvõtvalt tuleb tõdeda ka kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indekseid analüüsid, et territoriaalselt väike Eesti on väga suurte erisustega maa, kus potentsiaalselt võimekamad omavalitsusüksused on koondunud tõmbekeskuste lähedusse ning geograafilistel ääremaaadel asuvad omavalitsusüksused on vähem võimekad, kuigi kõik omavalitsusüksused (eranditega), millised omasid analüüsitavatel aastatel suurimaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe elaniku kohta, ei osutunud alati võimekuse indeksitest lähtuvalt kõige võimekamateks ning potentsiaalselt vähem võimekamad (eranditega) ei omanud alati väiksemaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe inimese kohta.

2.2. Kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude seosed kohalike omavalitsusüksuste võimekusega aastatel 2009-2013

Eesti omavalitsuskorralduse reformi seaduse eelnõust, mis näeb ette moodustada Eestis oluliselt võimekamad omavalitsusüksused, on oluline selgitada kohalike omavalitsuste vabalt kasutatavate tulude (ühe elaniku kohta) seoseid kohalike omavalitsuste võimekuse indeksitega ning seoste analüüsi tulemusel saab vastata küsimusele: kas omavalitsusüksused, millised omavad suurimat vabalt kasutatavat tulu ühe inimese kohta, on ka võimekamad.

Korrelatsiooni analüüs on läbi viidud kahes etapis, kus esmalt vaadeldakse seoseid aastatel 2009, 2010, 2011, 2012 ja 2013 vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ning vastaval aastal olemasolevate kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksite vahel ning teises etapis analüüsitakse kohaliku omavalitsusüksuse olemasolevaid võimekuse indeksid aastal 2012 seoseid aastal 2012 vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta), jaotatuna nelja valimisse:

- valim I - madalaimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksused (56 omavalitsusüksust);
- valim II - madalate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksused (56 omavalitsusüksust);

- valim III – keskmiste vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksused (57 omavalitsusüksust);
- valim IV – suurte vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksused (57 omavalitsusüksust).

Seoste leidmiseks kohalike omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe elaniku kohta) ja kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel, on läbi viidud korrelatsiooni analüüs, seose tugevus määramisel on lähtutud skaalast:

- 0,0 – 0,3 väga nõrk seos;
- 0,3 – 0,7 keskmise tugevusega seos;
- 0,7 – 1 tugev seos.

Tabel 10, mis on koostatud lisades 5,6 ja 7 andmete alusel, on kokkuvõtlikult välja toodud vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vaheline korrelatsioonimaatriks. Tabelist on näha, et statistiliselt oluline väga nõrk seos valitseb vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja 2010, 2011, 2012 aasta kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksite vahel. Aastatel 2009 ja 2013 on kohaliku omavalitsuse indeksite ja vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) statistiliselt oluline keskmise tugevusega seos.

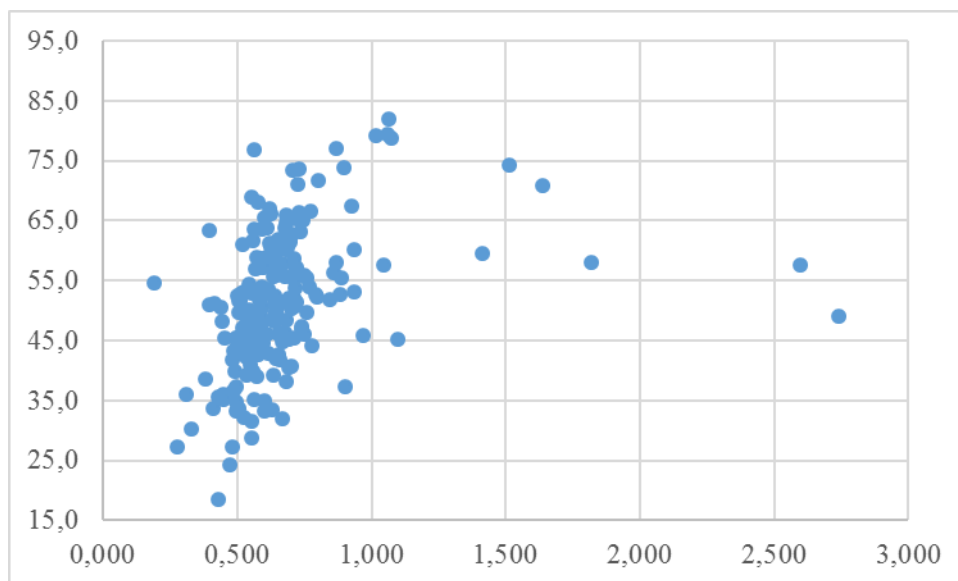
Tabel 10. Korrelatsioonimaatriks vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel aastatel 2009-2013

	2009 VKT	2010 VKT	2011 VKT	2012 VKT	2013 VKT
Territoriaalarenguindeks	0,280**			0,051	
KOV võimekuse indeks	0,321**	0,295**	0,232**	0,147*	0,357**
Elujõulisuse indeks			0,296**		
Arenguindeks				-0,243**	

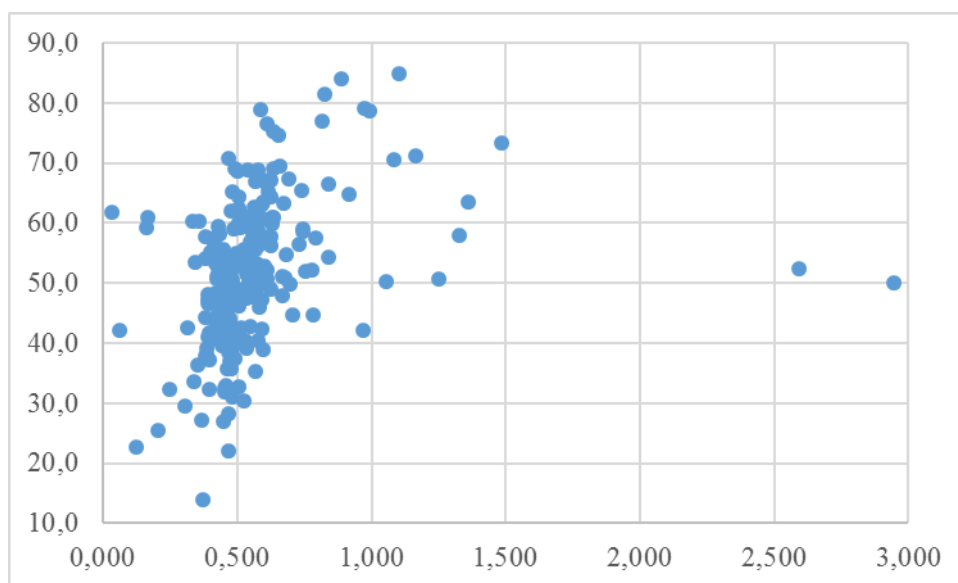
** Statistiliselt oluline seos, $p < 0,01$, * Statistiliselt oluline seos, $p < 0,05$.

Allikas: (Statistikaameti andmebaas: 2014; Noorkõiv *et al.*: 2013; Sõstra: 2009); autori arvutused.

Kohaliku omavalitsuse võimekuse indeksi komponentideks on kohalik majandus, elanikkonna heaolu, kohaliku omavalitsuse finantsolukord jne, millest tulenevalt näitab eelnenu, et muutused komponentides või vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurus, mõjutavad üksteist, kuid - väga nõrgalt või keskmiselt.

Joonis 7. Vabalt kasutatavate tulud aastal 2009 ja kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeks 2009 hajuvusdiagramm, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Joonis 8. Vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) aastal 2013 ja kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeks 2013 hajuvusdiagramm, tuhandetes eurodes (Statistikaameti andmebaas 2014; autori koostatud).

Kokkuvõtvalt on joonistel 7 ja 8 on kujutatud aastatel 2009 ja 2013 vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja aastatel 2009 ja 2013 kohaliku omavalitsuse võimekuse

indeksite hajuvusdiagramm, võrreldes jooniseid, nähtud, et muutused hajuvuses on minimaalsed.

Arenguindeksi ja vabalt kasutatavate tulude suuruste vahel nähtus statistiliselt oluline väga nõrk negatiivne seos, mis võib näidata tendentsi, et vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suuruse kasvamisel arenguindeksi väärtus suureneb. Arenguindeks näitab eelkõige omavalitsusüksuste arengut, milline on välja toodud ka teoreetilises osas: madalamate arenguindeksi väärtuspunktide puhul on maakonna sotsiaalmajanduslik olukord parem ning vabalt kasutatavad tulud peaksid olema arengu eelduseks ning ka tulemuseks.

Tabel 11. Korrelatsioonimaatriks vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate indeksite vahel aastal 2012

	VKT 2012	Territoriaalarengu indeks 2012	KOV võimekuse indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2011
Vabalt kasutatavad tulud (VKT) 2012	1	0,051	0,147*	0,240**	-0,243**
Territoriaalarenguindeks 2012	0,051	1	0,713**	0,821**	-0,654**
KOV võimekuse indeks 2012	0,147*	0,713**	1	0,805**	-0,599**
Elujõulisuse indeks 2011	0,240**	0,821**	0,805**	1	-0,601**
Arenguindeks 2012	-0,243**	-0,654**	-0,599**	-0,601**	1

** Statistiliselt oluline seos, $p < 0,01$, * Statistiliselt oluline seos, $p < 0,05$.

Allikas: (Statistikaameti andmebaas: 2014; Noorkõiv *et al.*: 2013; Sõstra: 2009); autori arvutused.

Territoriaalarengu indeksi ning vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) vahel valitses aastatel 2009 ja 2012 (antud aastatel on indeksi väärtusi arvatud), väga nõrk – ehk olematu seos, kuigi aastal 2009 oli seos statistiliselt oluline. Territoriaalarengu indeksi väärtuspunktide suurust mõjutab suuresti rahvaarvu muutus omavalitsusüksustes, ülalpeetavate määr, registreeritud töötus jne, ent seos näitas, et antud komponendid on väga nõrgalt seotud vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurusega. Kuna vabalt kasutatavad tulude suurused on taandatud ühe inimese kohta, ent kõik elanikud ei ole maksukohuslased, mõjutab ilmselt inimeste arvu muutus vabalt kasutatavate tulude

suuruse muutust mitte otseselt, kuigi füüsilise isiku tulumaksu osa, mida riik kannab üle omavalitsusüksustele, on otseselt seotud tulumaksu maksvate inimeste, omavalitsusüksuses elavate, inimeste arvuga.

Elujõulisuse indeksi komponentideks on eelkõige rahvastik, töö ja toimetulek, innovatiivsus jne, ning aastal 2011, millisel antud indeksit on arvatud, oli vabalt kasutatavate tulude (ühe isiku kohta) ja antud indeksi vahel väga nõrk statistiliselt oluline seos, siiski näitab korrelatsioonimaatriks, et eelnimetatud komponentide muutudes, muutuvad vabalt kasutatavad tulude (ühe inimese kohta) suurused ning territoriaalarengu indeksi väärtused samas suunas.

Tabelis 11 on kokkuvõttev korrelatsioonimaatriks vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja 2012 olemasolevate kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel ning korrelatsioonimaatriks kõigi kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel (erandina on analüüsil kasutatud 2011 aasta arenguindeksi väärtuspunkte). Tabelist nähtub, et statistiliselt oluline tugev samasuunaline seos valitses aasta 2012 territoriaalarengu indeksi, kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi ja elujõulisuse indeksi vahel ehk ühe indeksi kasvades kasvab ka teise indeksi väärtus ja vastupidi. Territoriaalarengu indeksi, kohaliku omavalitsuse indeksi, elujõulisuse indeksi vahel valitses samasuunaline keskmise tugevusega seos. Arenguindeksi ja territoriaalarengu indeksi, kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi ning elujõulisuse indeksi vahel oli nimetatud aastal negatiivne keskmise tugevusega sama suunaline seos ehk ühe indeksi järgupunktide muutudes, muutuvad teise indeksi järgupunktid samas suunas. Kokkuvõtvalt võib väita, kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel, nimetatud aastal, valitsesid statistiliselt olulised, keskmise tugevusega - või tugevad seosed.

Analüüsi käigus leiavad täpsustunult analüüsimist omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurused jaotatuna nelja gruppi (valim I, II, III, IV), millised on välja toodud käesolevas töös leheküljel 40, seosed kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksitega, et hinnata, kas omavalitsusüksuste võimekuse indeksid kirjeldavad erinevaid suurusgruppe üheselt või kirjeldavad omavalitsusüksuse võimekuse indeksid teatud suurusgruppi paremini.

Tabel 12 on kokkuvõtlikult välja toodud valimite I, II, III ja IV vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vaheline korrelatsioonimaatriks. Tabelist nähtub, et 2012 aastal oli valimi I, madalaimate vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi järgupunktide, territoriaalarengu indeksi järgupunktide ning elujõulisuse indeksi järgupunktide vahel statistiliselt oluline keskmise tugevusega positiivne seos ehk omavalitsusüksustes vabalt kasutatavate tulude kasvades, kasvasid ka kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite järgupunktid. Statistiliselt oluline negatiivne keskmise tugevusega seos esines valim I, madalaimate vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja arenguindeksi järgupunktide vahel, komponentide muutudes, muutuvad vabalt kasutatavad tulud (ühe inimese kohta) samas suunas ehk madalaimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) omavalitsusüksuste majanduslik-sotsiaalse seisundi paranemisel, suurenevad ka vabalt kasutatavad tulud ühe inimese kohta ja vastu pidi.

Valim II madalate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) ja arenguindeksi ning elujõulisuse indeksi vahel valitses aastal 2012 väga nõrk seos ehk vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) muutudes, elujõulisuse indeksi ja arenguindeksi väärtuspunktid oluliselt ei muutunud. Valim II - madalate vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja kohaliku omavalitsuse indeksi ning territoriaalarengu indeksi väärtuspunktide vahel valitses aastal 2012 olematu negatiivne seos ehk vabalt kasutatavate tulude kasvades (ühe inimese kohta) antud omavalitsusüksustes, nimetatud indeksi väärtuspunktid kahanesid olematult.

Valimi III – keskmiste vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) ja arenguindeksi järgupunktide ning territoriaalarengu indeksi järgupunktide vahel valitses olematu seos ehk vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) kasv antud omavalitsusüksustes mõjutas kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse- ning elujõulisuse indeksi väärtuseid olematult ehk territoriaalarengu indeksi või arenguindeksi väärtuspunktide suurenemine (vähenemine) tõi kaasa olematu vähenemise (suurenemise) vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurus ja vastupidi. Kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi ja elujõulisuse indeksi ning vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) vahel valitses aastal 2012 olematu, nõrk seos ehk vabalt kasutatavate tulude suurus (ühe inimese

kohta) mõjutab nõrgalt indeksite väärtuspunktide suurust.

Tabel 12. Korrelatsioonimaatriks valimite I, II, III ja IV vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja erinevate võimekuse indeksi vahel aastal 2012

Valim	KOV-indeksi järgu-punktid 2012	Territoriaalarengu indeks 2012	Arenguindeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011
I	0,343**	0,363**	-0,447**	0,383**
II	-0,056	-0,071	0,007	0,084
III	0,140	-0,013	-0,138	0,080
IV	-0,050	-0,139	0,120	0,059

** Statistiliselt oluline seos, $p < 0,01$.

Allikas: (Statistikaameti andmebaas: 2014; Noorkõiv *et al.*: 2013; Sõstra: 2009); autori arvutused.

Valim IV ehk suurimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe inimese kohta) ja arenguindeksi ning elujõulisuse indeksi vahel aastal 2012 tuvastas andmetöötlusprogramm SPSS nõrga – olematu korrelatsiooni. Arenguindeksi komponentideks on üksikisiku tulumaksu laekumine ja netokäive elaniku kohta, elujõulisuse indeksi komponentideks on rahvastik, töö ja toimetulek, innovatiivsus jne, võib näidata seos, et antud komponendid mõjutavad nõrgalt või olematult vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suurusi. Territoriaalarengu indeksi, kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi ja valim IV - suurte vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) vahel valitses nõrk negatiivne seos ehk rahvaarvu muutus omavalitsusüksustes, ülalpeetavate määr, registreeritud töötus jne ning kohalik majandus, mõjutab nõrgalt vabalt kasutatavate tulude suurust.

Korrelatsioonanalüüsist selgus, et statistiliselt oluline seos valitseb (valim I) madalaimate vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel, mis võib viidata olukorrale, et omavalitsusüksuse võimekuse indeksid suudavad näidata ainult vaeseimate omavalitsusüksuste seisukorda ehk võimekuse indeksitel on kõige suurim seos madalaimate vabalt kasutatavate tuludega (valim I). Samas selgus uuringus, et omavalitsusüksused, millised omavad suurimaid vabalt kasutatavaid tulusid (ühe inimese kohta) ei ole kõige võimekamad, ka seosed vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suuruse ja kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel olid nõrgad ehk suurimate vabalt kasutatavate tuludega (ühe ini-

mese kohta) ei kaasne kõrgemad võimekuse indekse järgupunktid. Täiendavalt oleks soovitatav läbi viia uuringud, mis jälgiksid seoseid vabalt kasutatavate tulude ja võimekuse indekse vahel pikemaajalisel perioodil, mille alusel oleks võimalik leida komponendid, mis antud seoseid mõjutaksid ning täiendada võimekuse indekse koosseisu vastavalt.

KOKKUVÕTE

Fiskaalföderalismi defineeritakse, kui majandusliku vastutuse jaotust erinevate valitsemistasandite vahel. Fiskaalautonoomia ülesandeks on omavalitsusüksuste tasandil hankida ülesannete täitmiseks iseseisvalt vajalikke vahendeid, mis võimaldabid pakkuda elanikele vajalikke kvaliteetseid teenuseid, fiskaalautonoomia eelduseks on otsustusõiguste ja ressursside üleandmine kohalikele omavalitsustele. Üksikisikule meeldib elada regioonis, mis väljendub tema majanduslikus seisundis ning heaolus, mõjutades tema eneseteostusvõimalusi ja elulaadi. Oluliseks on muutunud otsuste tegemine omavalitsuste poolt esmatasandil, sest Tiebout (1956) hüpoteesi kohaselt konkureerivad kohalikud omavalitsusüksused valijate pärast omavahel, kusjuures on edukamad need kohalikud omavalitsused, millised on võimelised pakkuma valijatele sobiva hinna eest parimas koguses avalikke kaupu, sest valija, kes maksimeerib oma kasusid, hääletab “jalga-dega” – lahkudes vallast, kui pakutavate avalike teenuste hulk teda ei rahulda.

Kohaliku omavalitsuse mõiste ei ole üheselt sõnastatud, kuid Põhjamaades ning ka Eestis mõistetakse kohalikku omavalitsust, kui demokraatlikult moodustatud võimuorganit, mis omab õigust ning kohustusi, tulenevalt riigi seadustest, arvestades piirkonna iseärasustega ning võttes arvesse kohalike elanike soove - vajadusi, juhtida ja korraldada kohalikku elu. Põhjamaades on kohalikud võimuorganid kahe tasandilised, Eestis ühe tasandiline, esineb erinevusi kohalike omavalitsuste ülesannetes, kuid eesmärk on kõikjal ühised: pakkuda kohalikele elanikele avalikke teenuseid ja korraldada kohalikku elu.

Norras, Rootsis, Taanis ja Soomes on suurimaks kohalike omavalitsuse tulude allikaks kohaliku omavalitsuse poolt kehtestatud kohalik tulumaks. Erinevalt põhjamaadest, Eestis puudub eraldi maksuliigina kohalik tulumaks, suurimaks tuluallikaks on residentid füüsilise isiku maksustatava tulu osa, millest eraldatakse kehtestatud protsent koha-

liku omavalitsuse tulubaasi.

Vabalt kasutatavate tulude suuruse osas (ühe inimese kohta) on territoriaalselt väike Eesti suurte erinevustega maa ning kohalikel omavalitsustel on väga erinev võimalus pakkuda elanikele avalikke teenuseid, kõik omavalitsusüksused sõltuvad keskvalitsuse rahaeraldistest ning ka maksubaas geograafiliselt ei jagune ühtlaselt, mis võib pidurdada kohalike omavalitsuste arengut, pikaajaliste plaanide elluviimist ning tegevusvabadust.

Hea valitsemise tava, mis haarab halduslikke, teenindavaid ning muid eluvaldkondi, on tekitanud vajaduse mõõta ja hinnata omavalitsusüksuste võimekust. Kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksi eesmärgiks on lähtuvalt territoriaalsete üksuste (linn, vald) ja nende valitsemist teostavate korporatsioonide teooriast, arvestades rahvastiku, kohalikku majandust ning elanike heaolu, kirjeldada tasakaalustatult Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste võimekust. Arenguindeks ja elujõulisuse indeks kirjeldab territoriaalseid üksusi, lisades kohaliku omavalitsuse finantsolukorra kirjeldamise, kuid ei arveta kohalikku omavalitsust, kui haldusorganisatsiooni ning avalikke teenuste pakumise osutamisetähtsust. Territoriaalarengu indeks vaatleb kohalikke omavalitsusüksusi lähtuvalt rahvaarvu muutustest, ülalpeetavate määrast, registreeritud töötusest jne,

Kohalike omavalitsusüksuste võimekuse indeksite analüüs näitas, et territoriaalselt väike Eesti on väga suurte erisustega maa, kus potentsiaalselt võimekamad omavalitsusüksused on koondunud tõmbekeskuste lähedusse ning geograafilistel ääremaadel asuvad omavalitsusüksused on vähem võimekad, kuigi kõik omavalitsusüksused (eranditega), millised omasid analüüsitavatel aastatel suurimaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe elaniku kohta ei osutunud alati võimekuse indeksitest lähtuvalt kõige võimekamateks ning potentsiaalselt vähem võimekamad (eranditega) ei omanud alati väiksemaid vabalt kasutatavaid tulusid ühe inimese kohta.

Omavalitsusüksused, millised omasid aastal 2012 suurimaid vabalt kasutatavaid tulusid (ühe inimese kohta) ei osutunud kõige võimekamateks ning seosed vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) suuruses ja kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel olid nõrgad või olematud. Kuigi suurimaid vabalt kasutatavaid tulusid (ühe inimese kohta) omavad omavalitsusüksused ei olnud kõige võimekamad, omavad viima-

sed potentsiaalset võimet midagi ära teha, ent potentsiaal on jäänud suuresti kasutamata, eelnenust tulenevalt, oleks täiendavalt vajadus läbi viia uuring, mis kaardistaks võimalused, mis käivitaksid võimekuse, sest muutused ühiskonnas ning kodanikud seda vajavad ja nõuavad.

Kuna käesolev uurimuse tulemus näitas statistiliselt olulist seost madalaimate vabalt kasutatavate tulude (ühe inimese kohta) ja kohaliku omavalitsusüksuste võimekuse indeksite vahel, tuleks täiendavalt läbi viia uuring ning analüüsida, miks kohaliku omavalitsusüksuse võimekuse indeksid suudavad kirjendada ainult vaeseimate omavalitsusüksuste olukorda.

Territoriaalselt väikeses Eestis on kohalikel omavalitsusüksustel väga erinev võimekus, selleks, et tagada omavalitsuskorralduse reformi seaduse eelnõus ettenähtu, moodustada Eestis keskmiselt oluliselt võimekamad omavalitsusüksused, millised suudaksid ennast ise majandada, pakkuda elanikonnale kvaliteetsemaid avalikke teenuseid ning omaksid võimet piirkonda terviklikult arendada, tuleks eelkõige luua võimalused, mis suurendaksid omavalitsusüksuste vabalt kasutatavate tulude tulubaasi, sest väiksem sõltuvus keskvalitsuse toetustest looks tingimused omavalitsusüksuste tegevusvabaduseks, võimaluse pikaajaliste plaanide välja töötamiseks ning looks eelduse autonoomse fiskaalpoliitika elluviimisel.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Aalbu, H., Böhme, K., Uhlin. Å.** Haldusreform. Argumendid ja väärtused. Nordregio, 2008.
[https://www.siseministeerium.ee/public/Haldusreform._Argumendid_ja_v_rtus_ed_Nordregio_2008.pdf]. 12.12.2014.a.
2. **Bailey, S. J.** Local Government Economics. Principles and Practice. Manchester, New York: Macimillan, 1999, 359 p.
3. **Borge, L-E.,** Local Government in Norway. Norwegian Ministry of Local Government and Regional Development. 2008, 27 p.
[http://www.svt.ntnu.no/iso/Lars.Borge/finnish_paper.pdf]. 16.12.2014.
4. **Chandler, J. A.** Local Coverment in Liberal Democracies, 2013, Routledge, 224 p.
5. Eesti Töötukassa. [<http://www.eures.ee/rootsi/>]. 17.12.2014.
6. Eesti Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud rahvahääletusel 28. juunil 1992. RT 1992, nr. 26, art. 349.
7. Euroopa kohalike omavalitsuste harta. Sõlmitud 15. oktoober 1985. RT II, 21.10.1994, nr. 26, art 95 [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13104622>]. 12.12.2014.a.
8. Finnish Local Government. Association of Finnish Local and Regional Authorities.
[<http://www.localfinland.fi/en/association/research/newmunicipality2017/Documents/Finnish-Local-Government.pdf>]. 16.12.2014.
9. Finnish Public Governance -A Background Repot. Ministry of Finance. Finland. March 2010.

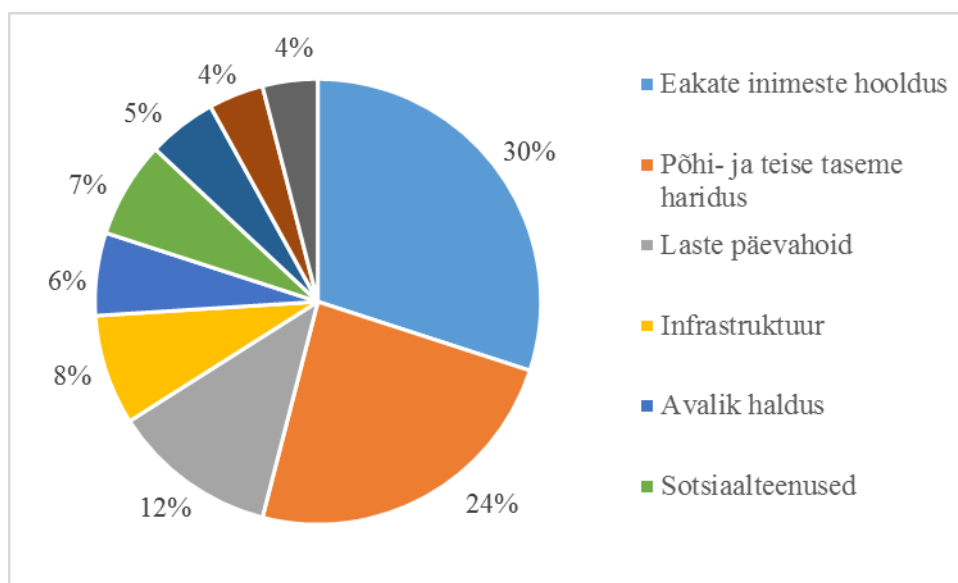
- [http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/08_other_publications/20100330Finnis/18_2010_low.pdf]. 16.12.2014.
10. **Haljaste, K-I., Keskpaik, A. Noorkõiv, R., Pirso, A., Sepp, V.** Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus. Tartu-Tallinn, 2007, 248 lk.
 11. **John, P.** Local Government in Liberal Democracies, London 2001, pp. 25-39
 12. **Karu, S., Milt, T., Albi, P., Jaansoo, A., Liivik, S., Erleneim, M., Kallaste, A., Pallasmaa, P., Peek, R.** Eelarve juhendi koostamine. Kohalikele omavalitsustele, riigiasutustele, äriühingutele. Tartu , Rafiko kirjastus OÜ, 2007, 336 lk.
 13. **Kivilaid, M., Servinski, M.** Eesti piirkondlik areng 2013. Eesti Statistika. Tallinn 2013, 320 lk.
 14. Kohalik omavalitsus Eestis. Siseministeriumi kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakond. Siseministerium 2008, lk 52.
[https://www.siseministerium.ee/public/Kohalik_omavalitsus_Eestis_2008.pdf]
. 17.12.2014.
 15. Kohalike maksude seadus. Vastu võetud 21.09.1994 RT I osa, nr 68, art 1169
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/958154>]. 12.12.2014.a.
 16. Kohalike omavalitsuste eelarved ja ülevaated. Rahandusministerium 2013.
[www.fin.ee/kov-eelarved-ulevaated#KOVK]. 18.12.2014.
 17. Kohalikele omavalitsustele Maksu- ja Tolliameti poolt üle kantud tulumaks.
/ <http://www.emta.ee/> 30.01.2015.a.Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus.
02.06.1993 RT I 1993, 37, 558: [<https://www.riigiteataja.ee>] 12.12.2014.a.
 18. Kohaliku omavalitsuse üksuste liitumise protsess Eestis.
[<https://www.siseministerium.ee/omavalitsusüksuste-uhinemise-protsess-eestis>]. 19.09.2014.
 19. KOV indeksi määratlus. Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia.
[<http://geomedia.ee/moiste>]. 18.12.2014.
 20. **Lehto, K.** Eesti regionaalareng: - Maakonnad arvudes 2004-2008, Tallinn 2009, lk. 8-16.
 21. **Lin, M-I., Lee, Y-D., Ho, T-N.** Applying integrated DEA/AHP to evaluate the economic perormance of local governments in China. European Journal of Operational Research. Mar2011, Vol.209 Issue 2, pp. 129-140.

22. **Lin, M-L., Lee, Y-D., Ho, T-N.** Applying integrated DEA/AHP to evaluate the economic performance of local governments in China. *European Journal of Operational Research*. Mar 2011, Vol.209 Issue 2, pp129-140. Viidatud Thiel, S., Leeuw, F., 2002. The performance paradox in the public sector. *Public Performance and Management Review* 25 (3), pp.267–281 ja CPA The study of local government performance index: Referred to England. America and Japan Models. Central personnel Administration. Taiwan 2006 vahendusel.
23. Linnad ja vallad arvudes 2009. Statistikaamet. Tallinn 2009, 187 lk.
24. Linnade, valdade Üldkogu materjal. Eesti Maavalitsuste Liit. Tallinn 2012 lk. 13-14.
25. Local government in Sweden – organisatsioon, activities and finance. Ministry of Finance 2005, 23 p. [<http://www.vannas.se/default.aspx?di=2056>] 14.12.2014.
26. **Müürsepp, M.**, Kohalike omavalitsuste ruumistatistiline analüüs. TÜ Rahvamajanduse instituut, Tartu 2014, 101 lk. (bakalaureusetöö)
27. **Mäeltsemees, S.** Kohalik omavalitsus ja regionaalpoliitika I Euroopa integratsioon. Tallinn: TTÜ Kirjastus 2002, lk 78.
28. **Noorkõiv, R., Loodla, K.**, Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks 2012: meetodika ja tulemused. Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia. Tartu, 2013, 50 lk.
29. **Noorkõiv, R., Ristmäe, K.** Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks 2013. EV Siseministerium. Tartu 2014, 57 lk.
30. Omavalitsuskorraldus reformi seaduse eelnõu seletuskiri [https://www.siseministerium.ee/public/Omavalitsuskorralduse_reformi_seadus_seletuskiri_20.01.2014.pdf] 19.11.2014.
31. Põhiteave Soome kohta. Riik ja kohalikud omavalitsused. [<http://www.infopankki.fi/et/teavet-soome-kohta>]. 19.09.2014
32. **Raju, O.** Kohalike omavalitsuste rahastamine Eestis. Tartu Ülikool 2007. [<http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2007/11.pdf>]. 01.12.2014.
33. **Raju, O.**, Kohalike omavalitsuste rahastamisest Eestis. Riigikogu Toimetised, RiTo 12, 2005. [<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11111>]. 18.12.2014.

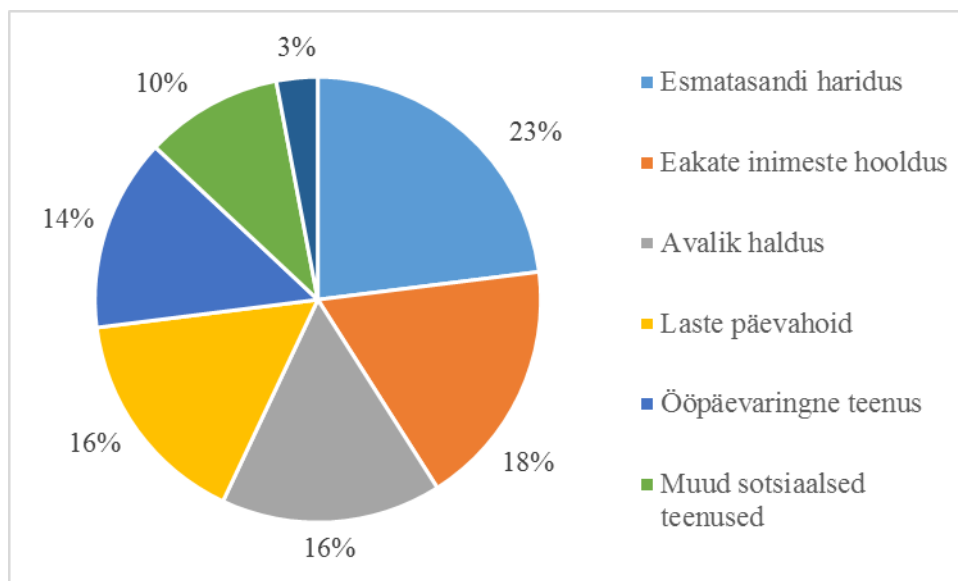
- 34. Reiljan, J., Timpmann, K.,** Eesti kohalike omavalitsusüksuste rahandusliku sõltumatuse tagamine. RiTo 22, 2010 12 lk.
- 35. Sandalow, T.,** Local Government in Sweden. University of Michigan Lae School Scholarship Repository. Articles Faculty Scholarship, Am.J.Comp.19 1971, 21 p.
- 36. Sanger, M-B.** Does Measuring Performance Lead To Better Performance?." Journal Of Policy Analysis & Management 32.1 (2013), Business Source Complete, 2014, pp. 185-203.
- 37. Sannik, K.,** Kohalike omavalitsuste 2012. aasta eelarve täitmise põhitegevuse tulude, põhitegevuse kulude, investeerimistegevuse, finantseerimisteevuse ja likviidsete varade muutuste analüüs (ülevaade). Rahandusministeerium 2013 lk 1-12.
- 38. Schöber, P.** Kohalik omavalitsus: tänapäevase kohaliku omavalitsuse idee.Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2003, 224 lk.
- 39. Sepp, V, Noorkõiv, R, Loodla, K.** Kohaliku omavalitsuse haldusvõimekuse hindamine: indeks ja analüüs. Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia, Tartu 2009, 17 lk.
- 40. Shanker, R., Shah, A.,** Bridging the Economic Divide within Nations: Ascorecard on the Performance of Regional Development Policies in Reducing Regional Income Disparities. World Policy Research Working Paper, No. 2717, 2001, 21 p.
- 41. Spāde,R., Locāne, V., Bruneniēks, J.** Regional Policy and Administrative Territorila Reform in Latvia.- Maakonnad arvudes, 2004-2008. Eesti Statistika, Tallinn 2009, lk. 68-87.
- 42. Stiglitz, J-E.,** Economics of public sector. Second edition. Princeton University. W.W.Norton & Company, N.Y.-London 1988, 692 p.
- 43.** The Danish Local Government System. Produced by Local Government Denmark (LGDK), February 2009, 21p.
[http://www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_38221/cf_202/Background_Paper_-_Local_Government_in_Denmark]. 15.12.2014.
- 44. Tiebout, C-M.,** A. Pure Theory of Local Expenditures. – Journal of Political Econimy, 1956, Vol 66, pp. 416-424.

- 45. Timpmann, K.**, Kohalike omavalitsuste fiskaalautonoomia: Eesti olukord ja arenguvõimalused. TÜ Rahvamajanduse instituut, Tartu 2010, lk 150. (magistripjekt)
- 46. Trasberg, V.**, Eesti omavalitsuste maksuautonoomia suurendamise võimalusi. Tartu Ülikool
[http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2003/2003/5_Reg_kohalik%20pol/47_Trasberg.pdf]. 15.12.2014.
- 47.** Tulumaksuseadus. Riigikogu. Vastu võetud 15.12.1999. RT I 1999, 101, 903
[<http://www.rmp.ee/seadused/>]. 17.12.2014.
- 48. Ulst, E.**, Kohaliku omavalitsuse institutsiooni tulevikust Eestis. Tartu Ülikool
[http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2006/5_Avaliku_sektori_temad/Elvi_Ulst.pdf]. 11.03.2015
- 49. Vaine, J.** Soome kohalike omavalitsuste finantsautonoomia aluspõhimõtted. Local and Regional Government Finland. Ettekanne Tallinn 31.03.2012.
[<https://www.google.ee/search?q=Soome%20kohalike%20omavalitsuste%20finantsautonoomia%20alusp%C3%B5him%C3%B5tted&ie=UTF-8&hl=et>]
- 50.** Valla – ja linna eelarve seadus. Vastu võetud 16.06.1993. RT I 1993, 42, 615
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/693368>]. 14.12.2014.
- 51. Wilson, R., Baines, S., Hardill, i., Ferguson, M.** Editorial: Information for local governance. Data is solution....what was the question again? Public Money & Management. May 2013, Vol. 33 Issue 3, p.p 263-166.
- 52. Ülper, A.**, Haldusterritoriaalse reformi vajalikkus ja võimalikkus Eestis Viljandi maakonna näitel. TÜ Rahvamajanduse instituut, Tartu 2010, 145 lk. (magistripjekt)

LISAD

Lisa 1. Kohalike omavalitsuste ülesannete jaotus Taanis, 2007 eelarve alusel, protsentides (The Danich Local Government System 2009: 13; autori koostatud).

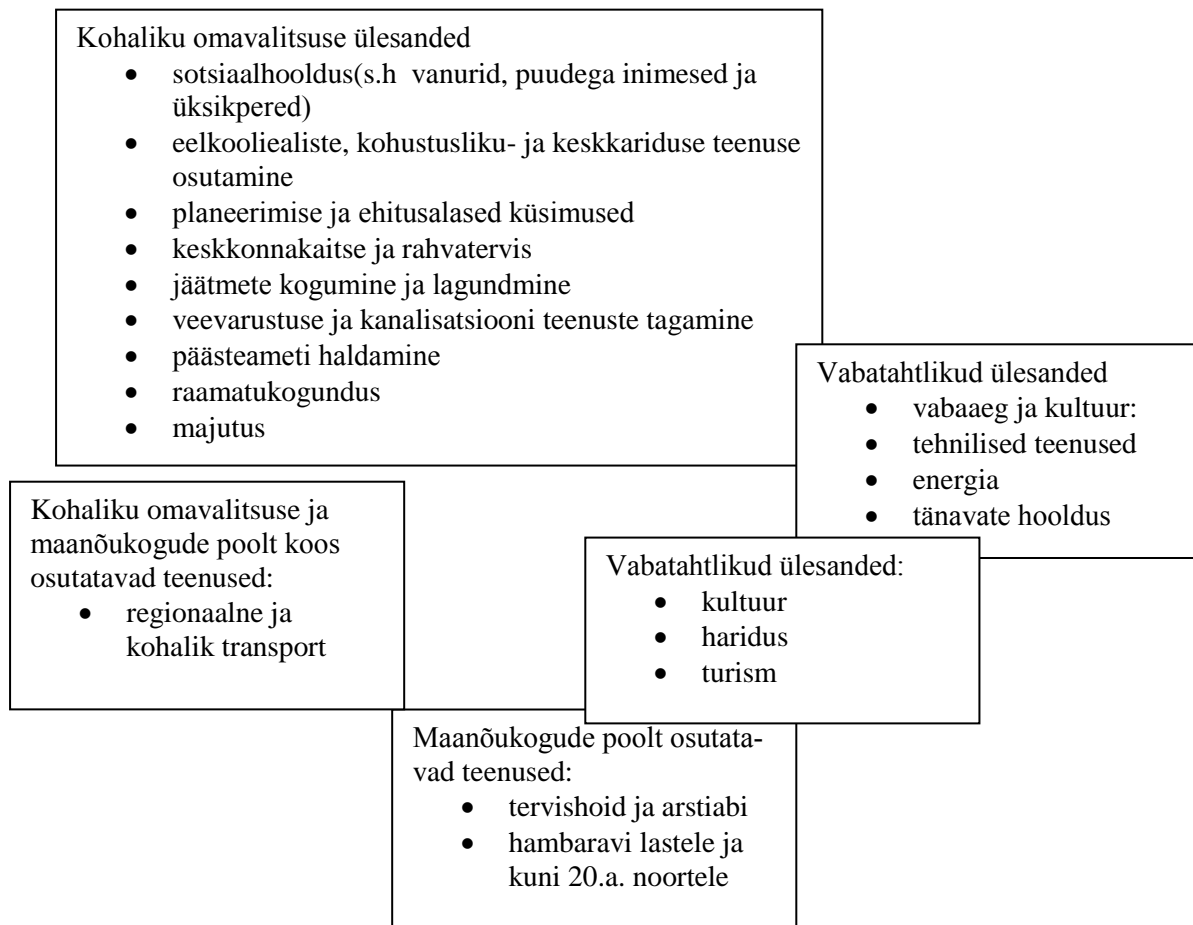

Lisa 2. Kohalike omavalitsuste ülesannete jaotus Norras, 2008 eelarve alusel, protsentides (Borge 2009: 99; autori koostatud).

Lisa 3. Taivani kohalike omavalitsuse võimekuse indeksid aastal 2006

Kategooria	Indeks	Indeksi suund	Tunnus
Rahandus	Võlad keskmiselt inimese kohta; Aastane kogutulu	- -	Tulemus; Tulemus.
Tööstus	Ettevõtete arv; SMB maksete kogusumma.	+ +	Sisend
Transport	Liiklussagedus maanteel; Keskmine liiklussagedus tunnis.	+ -	Sisend; Tulemus.
Tööpuuduse tase	Tööpuuduse tase.	-	Tulemus
Rahvatulu	Keskmine tulu inimese kohta.	+	Sisend
Maksude süsteem	Kohaliku omavalitsuse aasta maksutulu kokku.	+	Sisend
Tarbijakaitse	Reageerimise aeg kaebuse kohta.	-	Tulemus
Infotehnoloogia (IT)	Kodus kasutatavate arvutid (protsentuaalselt); Hotellides kasutatav internet (protsentuaalselt); Mobiiltelefonide kasutamine (protsentuaalselt).	+ + +	Tulemus; Tulemus; Tulemus
Turism	Turismi kasvutempo	+	Tulemus

Allikas: (Lin *et al* 2011: 131. Viidatud CPA Taiwan *et al* 2006 vahendusel); autori koostatud.

Lisa 4. Kohalike omavalitsuste ja maanõukogude ülesanded Rootsi riigis (Local Government in Sweden 2005: 11; autori koostatud).

Lisa 5. Omavalitsusüksuste võimekuse indeksi järgupunktid aastatel 2009-2013

Jrk	Omavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
1	Abja vald	55,1	56,5	52,3	54,2	52,5
2	Aegviidu vald	50,3	56,7	55,9	56,8	51,4
3	Ahja vald	35,7	36,4	35,5	38,2	37,4
4	Alajõe vald	22,0	34,8	29,8	30,2	28,8
5	Alatskivi vald	47,5	49,4	46,8	49,6	46,9
6	Albu vald	59,0	60,0	60,9	58,9	57,6
7	Ambla vald	58,8	61,4	54,5	51,9	51,4
8	Anija vald	62,7	64,6	64,4	67,1	63,1
9	Antsla vald	48,1	49,7	48,6	49,2	48,3
10	Are vald	51,9	45,9	47,0	45,0	48,6
11	Aseri vald	44,3	43,3	40,5	36,9	33,6
12	Audru vald	59,1	54,7	53,9	58,3	59,0
13	Avinurme vald	47,8	50,6	48,3	44,3	49,1
14	Elva linn	66,9	65,0	69,9	64,7	61,9
15	Emmaste vald	58,5	62,7	62,1	58,2	57,9
16	Haanja vald	50,9	52,7	50,6	51,6	46,0
17	Haapsalu linn	67,1	68,4	65,9	64,9	61,7
18	Haaslava vald	48,2	42,7	45,6	48,8	52,4
19	Halinga vald	54,3	51,3	52,2	52,7	50,6
20	Haljala vald	55,0	58,6	55,7	59,0	58,6
21	Halliste vald	38,1	36,2	39,1	42,1	36,6
22	Hanila vald	45,8	45,2	50,1	45,4	46,1
23	Harku vald	78,7	80,6	81,2	81,2	79,5
24	Helme vald	40,7	39,1	38,3	39,3	43,2
25	Hiiu vald					67,5
26	Hummuli vald	41,3	44,4	40,0	41,3	44,2
27	Häädemeeste vald	47,1	49,2	57,6	55,3	49,4
28	Iisaku vald	51,1	46,2	46,3	51,4	52,7
29	Illuka vald	50,2	49,4	48,1	49,0	49,1
30	Imavere vald	63,2	57,0	60,7	51,6	55,7
31	Juuru vald	52,8	51,7	57,9	55,1	52,2
32	Jõelähtme vald	79,1	72,6	76,9	78,3	79,2
33	Jõgeva linn	60,9	64,3	60,5	60,7	60,3
34	Jõgeva vald	65,1	65,7	66,0	65,4	68,9
35	Jõhvi vald	68,8	70,7	65,7	68,5	66,9
36	Järva-Jaani vald	54,6	55,6	55,1	55,5	53,5
37	Järvakandi vald	56,2	54,5	48,3	47,7	44,8
38	Kaarma vald	61,2	56,3	60,6	58,8	60,6

Lisa 5 järg

Jrk	Omavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
39	Kadrina vald	62,1	57,5	60,3	63,9	57,1
40	Kaiu vald	58,9	62,7	62,0	60,3	60,6
41	Kallaste linn	33,5	35,3	32,3	35,2	38,6
42	Kambja vald	50,4	50,9	51,4	51,1	47,2
43	Kanepi vald	44,1	39,4	42,0	41,8	45,1
44	Kareda vald	37,4	35,2	40,4	34,4	39,2
45	Karksi vald	46,8	51,8	58,6	54,0	52,9
46	Karula vald	31,0	32,1	32,9	31,0	31,6
47	Kasepää vald	32,3	34,0	34,2	33,1	36,0
48	Kehtna vald	58,9	60,5	59,6	64,4	59,9
49	Keila linn	73,3	70,5	70,2	72,7	70,9
50	Keila vald	60,3	57,9	62,1	61,5	63,3
51	Kernu vald	60,9	55,9	55,2	62,3	65,2
52	Kihelkonna vald	52,2	47,9	52,6	54,5	53,1
53	Kihnu vald	58,2	63,3	64,6	60,8	53,8
54	Kiili vald	66,4	65,5	67,6	71,1	67,4
55	Kiviõli linn	51,1	51,6	52,5	52,6	45,5
56	Koeru vald	59,2	55,7	55,5	62,6	55,9
57	Kohila vald	63,5	61,0	59,2	62,8	58,6
58	Kohtla vald	42,5	41,0	42,1	45,3	42,1
59	Kohtla-Järve linn	56,5	57,1	57,5	54,7	51,7
60	Kohtla-Nõmme vald	41,5	44,2	44,5	42,6	42,0
61	Koigi vald	54,7	55,2	54,9	51,3	56,3
62	Kolga-Jaani vald	40,5	45,4	44,9	40,2	46,1
63	Konguta vald	49,8	45,7	43,7	44,3	43,7
64	Koonga vald	37,1	35,9	33,2	35,5	33,2
65	Kose vald	65,3	67,6	68,3	72,5	73,6
66	Kullamaa vald	44,1	40,7	46,4	41,5	39,1
67	Kunda linn	56,2	54,5	53,1	54,2	52,5
68	Kuussaare linn	75,3	79,7	73,5	73,3	71,1
69	Kuusalu vald	69,6	66,7	66,3	66,6	66,6
70	Kõlleste vald	46,1	48,7	48,1	47,4	47,3
71	Kõo vald	40,4	35,6	32,6	32,4	33,5
72	Kõpu vald	49,9	48,4	50,8	51,5	46,0
73	Kõrgessaare vald	48,9	43,1	45,6	48,5	
74	Kõue vald	60,5	57,7	53,7	59,7	
75	Käina vald	57,7	52,8	53,3	53,2	52,0
76	Kärdla linn	61,7	60,2	64,2	61,1	

Lisa 5 järg

Jrk	Omaavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
77	Kärla vald	32,8	31,4	31,5	36,6	34,9
78	Käru vald	54,3	51,5	48,7	44,8	41,9
79	Laekvere vald	47,7	50,9	49,4	51,4	48,5
80	Laeva vald	57,0	52,2	51,7	56,4	50,7
81	Laheda vald	42,9	42,6	40,6	39,2	39,1
82	Laimjala vald	47,2	45,6	46,2	39,2	40,5
83	Lasva vald	48,4	45,1	44,3	48,7	44,8
84	Lavassaare vald	35,8	33,9	32,3	28,9	
85	Leisi vald	59,7	57,3	53,9	52,5	51,3
86	Lihula vald	58,3	51,0	51,7	51,2	47,8
87	Lohusuu vald	32,3	35,4	33,0	31,8	34,7
88	Loksa linn	57,5	52,2	44,2	40,2	42,9
89	Luunja vald	57,5	60,0	59,3	61,7	59,8
90	Lääne-Nigula vald					63,9
91	Lüganuse vald	53,8	47,6	51,7	50,0	65,6
92	Lümanda vald	41,2	45,8	46,9	44,5	50,4
93	Maardu linn	63,4	61,1	63,9	66,1	64,7
94	Maidla vald	58,1	53,9	49,0	50,0	
95	Martna vald	30,5	33,8	37,3	36,2	38,2
96	Meeksi vald	29,5	28,7	30,6	34,4	36,1
97	Meremäe vald	46,7	45,5	39,2	41,1	41,1
98	Mikitamäe vald	37,2	33,7	35,6	34,8	33,6
99	Misso vald	38,5	44,2	41,8	46,6	48,2
100	Mooste vald	41,8	39,8	40,3	35,6	35,6
101	Muhu vald	56,8	60,2	55,2	51,9	53,8
102	Mustjala vald	32,0	41,5	33,8	33,8	32,2
103	Mustvee linn	45,3	53,3	50,8	45,2	45,7
104	Mõisaküla linn	28,3	29,9	36,7	34,7	33,2
105	Mõniste vald	37,8	41,1	41,6	46,0	44,0
106	Mäetaguse vald	52,5	50,4	52,5	55,9	57,7
107	Mäksa vald	38,8	37,0	37,1	39,2	46,3
108	Märjamaa vald	62,4	58,7	61,0	59,2	58,7
109	Narva linn	53,5	54,8	53,3	53,7	51,1
110	Narva-Jõesuu linn	47,9	43,9	43,2	44,4	46,3
111	Nissi vald	57,8	56,1	58,5	55,1	48,4
112	Noarootsi vald	56,6	57,5	63,3	59,0	58,0
113	Nõo vald	61,3	61,8	60,1	60,3	59,0

Lisa 5 järg

Jrk	Oma valitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
114	Nõva vald	42,5	43,4	46,0	44,4	45,3
115	Orava vald	42,1	47,2	40,4	40,6	44,5
116	Orissaare vald	51,3	53,6	52,2	58,3	58,0
117	Oru vald	50,2	48,2	46,5	47,3	
118	Otepää vald	70,7	69,3	66,5	66,1	63,6
119	Padise vald	65,4	61,8	58,7	60,7	54,1
120	Paide linn	67,2	67,9	65,3	64,4	63,8
121	Paide vald	59,3	56,2	61,1	58,6	55,9
122	Paikuse vald	61,3	52,7	52,0	56,2	55,7
123	Paistu vald	41,6	45,9	47,5	49,8	
124	Pajusi vald	35,4	35,3	37,9	42,4	45,2
125	Pala vald	41,1	42,9	46,1	45,7	44,4
126	Palamuse vald	53,3	57,6	54,5	56,0	55,6
127	Paldiski linn	57,4	58,3	62,5	62,7	57,5
128	Palupera vald	47,7	45,9	42,6	43,3	44,1
129	Peipsiääre vald	25,6	26,8	27,2	24,7	27,3
130	Pihla vald	47,4	48,7	51,8	49,7	50,6
131	Piirissaare vald	22,7	32,1	30,8	28,2	30,3
132	Puhja vald	49,9	44,3	43,5	44,1	45,4
133	Puka vald	41,8	46,0	48,4	40,5	41,8
134	Puurmani vald	48,7	55,7	57,4	48,3	44,3
135	Põdrala vald	27,3	24,2	25,4	32,7	24,2
136	Põltsamaa linn	67,4	64,8	66,8	64,9	62,6
137	Põltsamaa vald	47,3	48,4	45,1	48,3	44,4
138	Põlva linn	70,6	70,4	68,5	67,2	
139	Põlva vald	42,6	46,6	46,4	46,0	68,0
140	Pärnu linn	67,2	69,8	68,2	66,9	65,2
141	Pärsti vald	53,4	52,1	57,6	57,1	
142	Põide vald	39,3	41,2	40,0	43,2	39,9
143	Pühalepa vald	53,2	53,0	52,0	53,3	55,4
144	Püssi linn	40,7	44,0	42,3	38,9	
145	Raasiku vald	66,5	62,8	61,4	63,8	65,4
146	Rae vald	84,0	81,8	84,3	84,2	82,0
147	Raikküla vald	42,1	41,6	46,6	49,6	50,3
148	Rakke vald	51,5	53,0	55,9	57,6	55,8
149	Rakvere linn	68,9	70,4	68,3	68,4	61,8
150	Rakvere vald	42,2	39,4	45,1	45,1	47,2
151	Rannu vald	50,5	47,4	53,0	51,5	47,9

Lisa 5 järg

Jrk	Omaavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
152	Rapla vald	69,1	67,0	69,2	65,4	66,0
153	Ridala vald	49,1	49,4	48,9	50,1	51,8
154	Risti vald	44,7	42,7	42,9	45,1	
155	Roosna-Alliku vald	49,0	45,0	43,4	46,1	47,8
156	Ruhnu vald	52,1	54,6	52,3	51,7	52,7
157	Rõngu vald	59,4	55,5	56,1	53,7	53,2
158	Rõuge vald	51,9	51,5	49,7	51,8	52,0
159	Rägavere vald	48,0	48,2	54,0	53,2	49,7
160	Räpina vald	60,3	56,5	55,7	58,8	50,6
161	Saarde vald	50,8	50,3	47,9	51,4	45,5
162	Saare vald	43,9	48,6	47,1	47,3	42,6
163	Saarepeedi vald	46,2	49,2	57,3	53,5	
164	Saku vald	77,0	75,9	79,0	78,2	73,8
165	Salme vald	39,1	38,5	46,3	44,2	45,5
166	Sangaste vald	40,1	47,6	40,0	43,0	44,3
167	Saue linn	78,9	78,1	78,8	79,8	76,8
168	Saue vald	71,2	70,0	74,2	75,9	74,4
169	Sauga vald	55,5	60,0	55,7	54,8	54,0
170	Sillamäe linn	54,1	54,4	58,0	56,9	53,0
171	Sindi linn	48,8	46,2	46,5	45,6	43,3
172	Sonda vald	42,1	44,6	40,4	44,6	37,3
173	Surju vald	49,4	46,9	46,8	50,3	52,1
174	Suure-Jaani vald	55,5	55,0	59,8	59,3	61,0
175	Sõmerpalu vald	46,7	43,0	46,1	49,7	49,3
176	Sõmeru vald	64,4	65,8	60,7	61,5	66,5
177	Tabivere vald	41,2	46,1	46,3	48,5	44,5
178	Taebla vald	53,4	55,0	52,4	52,5	
179	Taheva vald	32,6	31,4	35,9	36,9	35,1
180	Tahkuranna vald	51,8	51,2	53,6	52,4	50,1
181	Tallinna linn	81,4	79,9	79,3	79,6	77,0
182	Tamsalu vald	47,3	51,0	57,2	52,5	47,6
183	Tapa vald	52,3	52,5	49,3	51,3	51,6
184	Tartu linn	76,5	75,7	75,6	75,3	73,4
185	Tartu vald	61,9	65,3	65,3	69,3	65,1
186	Tarvastu vald	53,3	52,0	50,9	52,9	49,6
187	Toila vald	64,7	63,1	60,8	63,7	60,2
188	Tootsi vald	32,9	30,8	24,7	23,6	27,3
189	Torgu vald	27,1	30,9	36,1	29,3	32,0

Lisa 5 järg

Jrk	Omaavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
190	Tori vald	52,7	49,8	50,8	49,1	48,0
191	Torma vald	52,5	54,3	52,1	50,1	46,4
192	Tudulinna vald	40,2	45,1	41,7	41,3	40,7
193	Tõlliste vald	39,1	44,3	40,0	37,7	39,8
194	Tõrva linn	67,4	68,6	62,0	58,2	57,3
195	Tõstamaa vald	54,8	51,2	47,4	46,8	46,0
196	Tähtvere vald	53,2	54,0	55,0	58,0	61,4
197	Türi vald	69,0	67,7	66,6	64,6	63,5
198	Urvaste vald	36,3	36,4	44,7	46,0	35,1
199	Vaivara vald	50,6	51,3	54,3	56,5	58,1
200	Valga linn	57,8	55,0	53,2	53,3	51,3
201	Valgjärve vald	42,2	43,0	48,0	47,5	42,6
202	Valjala vald	46,6	43,6	43,0	43,0	44,5
203	Vara vald	39,6	43,4	41,8	46,6	49,0
204	Varbla vald	40,5	34,6	38,1	38,1	44,2
205	Varstu vald	42,7	44,6	44,3	44,5	41,7
206	Vasalemma vald	52,1	49,2	45,2	42,4	44,2
207	Vastse-Kuuste vald	43,5	40,1	50,3	43,3	43,7
208	Vastseliina vald	53,0	59,5	57,9	52,6	54,5
209	Veriora vald	40,7	41,8	44,6	45,7	43,3
210	Vigala vald	60,8	58,9	56,5	57,0	57,2
211	Vihula vald	59,8	63,0	65,9	61,0	63,1
212	Viimsi vald	84,9	84,5	81,4	80,9	78,8
213	Viiratsi vald	53,0	57,5	56,7	55,3	
214	Viljandi linn	68,8	66,7	67,0	65,6	63,7
215	Viljandi vald					65,5
216	Vinni vald	64,3	65,9	65,8	68,7	66,2
217	Viru-Nigula vald	50,6	44,9	47,4	45,4	47,0
218	Vormsi vald	44,8	54,3	50,9	49,1	55,6
219	Võhma linn	41,0	40,3	37,6	37,2	35,9
220	Võnnu vald	41,7	39,9	40,8	43,6	44,0
221	Võru linn	63,6	60,7	59,1	61,0	59,6
222	Võru vald	60,9	57,5	57,1	56,4	54,7
223	Väike-Maarja vald	60,1	60,3	62,7	60,5	61,3
224	Vändra alev	55,2	55,2	59,4	57,2	57,1
225	Vändra vald	51,0	52,9	55,5	52,7	51,8

Lisa 5 järg

Jrk	Omaavalitsusüksus	Järgupunktid 2009	Järgupunktid 2010	Järgupunktid 2011	Järgupunktid 2012	Järgupunktid 2013
226	Värska vald	56,4	55,9	55,1	54,0	50,2
227	Väätsa vald	55,6	58,2	55,6	56,8	57,2
228	Õru vald	13,9	23,2	19,0	16,7	18,5
229	Ülenurme vald	74,6	75,5	72,6	75,9	71,8

Allikas: (Noorkõiv *et al.*: 2013); autori koostatud.

Lisa 6. Omaavalitsusüksuste võimekuse muude indeksite järgupunktid aastal 2009-2013

Omaavalitsus- üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Abja vald	0,380	0,436	90	286
Aegviidu vald	0,374	0,485	99	130
Ahja vald	0,389	0,360	78	410
Alajõe vald	0,365	0,193	94	321
Alatskivi vald	0,346	0,389	83	258
Albu vald	0,471	0,434	101	201
Ambla vald	0,503	0,474	100	210
Anija vald	0,531	0,501	108	239
Antsla vald	0,310	0,366	85	422
Are vald	0,486	0,449	95	391
Aseri vald	0,382	0,324	58	576
Audru vald	0,503	0,452	112	322
Avinurme vald	0,372	0,379	92	307
Elva linn	0,486	0,488	123	114
Emmaste vald	0,545	0,448	111	261
Haanja vald	0,320	0,368	85	288
Haapsalu linn	0,472	0,463	114	217
Haaslava vald	0,457	0,521	109	342
Halinga vald	0,488	0,449	93	312
Haljala vald	0,503	0,506	105	206
Halliste vald	0,460	0,438	89	404
Hanila vald	0,383	0,371	80	431
Harku vald	0,826	0,647	185	146
Helme vald	0,425	0,278	75	497
Hummuli vald	0,391	0,326	79	453
Häädemeeste vald	0,354	0,392	94	359
Iisaku vald	0,392	0,406	98	244

Lisa 6 järg

Omaavalitsus-üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Imavere vald	0,488	0,463	101	226
Juuru vald	0,496	0,469	106	197
Jõelähtme vald	0,682	0,593	143	172
Jõgeva linn	0,432	0,450	109	237
Jõgeva vald	0,443	0,470	108	177
Jõhvi vald	0,424	0,458	113	343
Järva-Jaani vald	0,445	0,441	90	232
Järvakandi vald	0,363	0,362	81	246
Kaarma vald	0,522	0,513	114	305
Kadrina vald	0,520	0,512	109	267
Kaisma vald	0,476			
Kaiu vald	0,509	0,429	96	261
Kallaste linn	0,347	0,391	75	366
Kambja vald	0,484	0,471	108	292
Kanepi vald	0,393	0,382	90	414
Kareda vald	0,413	0,460	88	304
Karksi vald	0,426		83	
Karula vald	0,326	0,294	80	422
Kasepää vald	0,395		89	
Kehtna vald	0,507	0,450	100	291
Keila linn	0,601	0,568	137	242
Keila vald	0,646	0,548	127	192
Kernu vald	0,603	0,523	114	277
Kihelkonna vald	0,408	0,444	91	104
Kihnu vald	0,422	0,422	117	237
Kiili vald	0,874	0,629	177	181
Kiviõli linn	0,286	0,305	66	480
Koeru vald	0,433	0,442	88	222
Kohila vald	0,559	0,498	116	304
Kohtla vald	0,505	0,448	96	387
Kohtla-Järve linn	0,399	0,375	96	443
Kohtla-Nõmme vald	0,376	0,383	88	304
Koigi vald	0,469	0,474	97	132
Kolga-Jaani vald	0,389	0,428	95	190
Konguta vald	0,491	0,513	105	292
Koonga vald	0,366	0,391	78	499

Lisa 6 järg

Omaavalitsus-üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Kullamaa vald	0,430	0,456	87	309
Kunda linn	0,448	0,427	95	266
Kuressaare linn	0,537		128	
Kuusalu vald	0,583	0,430	123	179
Kõlleste vald	0,439	0,426	86	268
Kõo vald	0,438	0,444	77	278
Kõpu vald	0,377	0,433	96	173
Kõrgessaare vald	0,432		93	
Kõue vald	0,537		95	
Käina vald	0,535	0,490	111	146
Kärdla linn	0,504		117	
Kärla vald	0,440	0,496	86	318
Käru vald	0,409	0,389	83	387
Laekvere vald	0,443	0,432	86	350
Laeva vald	0,488	0,479	103	241
Laheda vald	0,424	0,431	80	341
Laimjala vald	0,418	0,435	91	262
Lasva vald	0,391	0,378	86	387
Lavassaare vald	0,435		61	
Leisi vald	0,400	0,413	107	238
Lihula vald	0,433	0,385	89	395
Lohusuu vald	0,366	0,298	84	571
Loksa linn	0,535	0,399	83	379
Luunja vald	0,581	0,621	135	294
Lüganuse vald	0,508	0,475	93	127
Lümanda vald	0,448	0,468	104	289
Maardu linn	0,554	0,508	121	369
Maidla vald	0,432		91	
Martna vald	0,403	0,413	80	242
Meeksi vald	0,247	0,384	74	477
Meremäe vald	0,306	0,333	76	431
Mikitamäe vald	0,307	0,353	75	374
Misso vald	0,152	0,193	67	359
Mooste vald	0,323	0,321	80	529
Muhu vald	0,415	0,406	102	210
Mustjala vald	0,344	0,409	77	396
Mustvee linn	0,373	0,413	95	299

Lisa 6 järg

Omaavalitsus-üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Mõisaküla linn	0,277	0,349	65	280
Mõniste vald	0,313	0,406	89	446
Mäetaguse vald	0,432	0,362	107	213
Mäksa vald	0,481	0,430	93	240
Märjamaa vald	0,479	0,417	103	209
Narva linn	0,385	0,297	92	556
Narva-Jõesuu linn	0,433	0,355	92	392
Nissi vald	0,498	0,465	104	270
Noarootsi vald	0,536	0,544	127	108
Nõo vald	0,529	0,505	119	253
Nõva vald	0,503	0,447	99	238
Orava vald	0,257	0,373	93	466
Orissaare vald	0,407	0,476	103	125
Oru vald	0,496		105	
Otepää vald	0,483		114	
Padise vald	0,567	0,522	107	232
Paide linn	0,487	0,448	108	228
Paide vald	0,469	0,460	101	378
Paikuse vald	0,605	0,500	125	199
Paistu vald	0,401		96	
Pajusi vald	0,416	0,417	89	350
Pala vald	0,394	0,419	90	321
Palamuse vald	0,445	0,437	104	239
Paldiski linn	0,488	0,423	94	438
Palupera vald	0,411	0,441	85	418
Peipsiääre vald	0,257	0,298	46	458
Pihkla vald	0,494	0,472	102	309
Piirissaare vald	0,271	0,219	59	527
Puhja vald	0,448	0,460	96	355
Puka vald	0,409	0,418	92	404
Puurmani vald	0,417	0,426	91	364
Põdrala vald	0,298	0,284	62	350
Põltsamaa linn	0,451	0,466	109	115
Põltsamaa vald	0,477	0,464	94	393
Põlva linn	0,487	0,460	118	214
Põlva vald	0,414		98	
Pärnu linn	0,473	0,426	118	340

Lisa 6 järg

Omaavalitsus-üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Pärsti vald	0,450		103	
Pöide vald	0,413	0,401	91	260
Pühalepa vald	0,508	0,479	105	366
Püssi linn	0,444		77	
Raasiku vald	0,587	0,543	123	167
Rae vald	0,756	0,678	173	115
Raikküla vald	0,485	0,455	88	412
Rakke vald	0,370		86	
Rakvere linn	0,508	0,479	120	290
Rakvere vald	0,494	0,471	99	407
Rannu vald	0,454	0,477	96	175
Rapla vald	0,534	0,471	121	362
Ridala vald	0,505	0,513	115	163
Risti vald	0,463		93	
Roosna-Alliku vald	0,433	0,438	90	302
Ruhnu vald	0,748	0,584	182	185
Rõngu vald	0,456	0,487	102	333
Rõuge vald	0,384	0,373	90	370
Rägavere vald	0,452	0,431	95	220
Räpina vald	0,383	0,424	95	396
Saarde vald	0,428	0,385	88	445
Saare vald	0,370	0,360	80	335
Saarepeedi vald	0,493		101	
Saku vald	0,708	0,587	154	149
Salme vald	0,475	0,459	107	221
Sangaste vald	0,320	0,418	89	299
Saue linn	0,690	0,573	157	202
Saue vald	0,727	0,612	156	78
Sauga vald	0,637	0,518	129	352
Sillamäe linn	0,375	0,406	103	435
Sindi linn	0,504	0,419	95	399
Sonda vald	0,378	0,406	83	536
Surju vald	0,457	0,392	91	333
Suure-Jaani vald	0,441	0,448	101	317
Sõmerpalu vald	0,323	0,429	88	279
Sõmeru vald	0,553	0,501	112	240
Tabivere vald	0,454	0,455	98	205

Lisa 6 järg

Omaavalitsus-üksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Taebla vald	0,529		105	
Taheva vald	0,217	0,287	65	331
Tahkuranna vald	0,541		112	
Tallinn linn	0,587	0,533	153	133
Tamsalu vald	0,354	0,381	86	382
Tapa vald	0,410	0,401	93	422
Tartu linn	0,537	0,544	143	223
Tartu vald	0,536	0,580	136	112
Tarvastu vald	0,381	0,444	98	344
Toila vald	0,532	0,487	116	161
Tootsi vald	0,220	0,280	47	440
Torgu vald	0,194	0,296	84	439
Tori vald	0,498	0,469	101	301
Torma vald	0,408	0,441	92	368
Tudulinna vald	0,319	0,305	96	540
Tõlliste vald	0,361	0,367	78	515
Tõrva linn	0,445	0,365	97	319
Tõstamaa vald	0,436	0,396	103	347
Tähtvere vald	0,566	0,575	122	260
Türi vald	0,449	0,433	102	335
Urvaste vald	0,303	0,330	84	491
Vaivara vald	0,345	0,301	89	234
Valga linn	0,278	0,323	86	522
Valgjärve vald	0,392	0,398	89	356
Valjala vald	0,434	0,442	97	299
Vara vald	0,388	0,439	90	380
Varbla vald	0,331	0,309	76	359
Varstu vald	0,362	0,385	88	290
Vasalemma vald	0,628	0,368	95	390
Vastse-Kuuste vald	0,430	0,409	94	472
Vastseliina vald	0,357	0,365	98	380
Veriora vald	0,343	0,383	78	388
Vigala vald	0,501	0,419	98	217
Vihula vald	0,495	0,503	123	200
Viimsi vald	0,874	0,627	196	168
Viiratsi vald	0,478		99	
Viljandi linn	0,458	0,478	123	199

Lisa 6 järg

Omavalitsusüksus	Territoriaalarengu indeks 2009	Territoriaalarengu indeks 2012	Elujõulisuse indeks 2011	Arenguindeks 2012
Vinni vald	0,483	0,467	108	222
Viru-Nigula vald	0,462	0,429	94	205
Vormsi vald	0,366	0,432	140	266
Võhma linn	0,346	0,372	79	385
Võnnu vald	0,391	0,403	86	390
Võru linn	0,407	0,422	111	381
Võru vald	0,437	0,452	96	353
Väike-Maarja vald	0,436	0,401	97	333
Vändra vald	0,484	0,484	100	314
Vändra vald (alev)	0,465		113	
Värskla vald	0,393	0,410	98	228
Väätša vald	0,549	0,509	98	195
Õru vald	0,180	0,331	56	508
Ülenurme vald	0,671	0,614	149	205

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014; Noorkõiv *et al.*: 2013; Sõstra: 2009 Mürsepp 2014: 7); autori koostatud.

Lisa 7. Omavalitsusüksuste kogu tulud (ühe inimese kohta) ja vabalt kasutatavad tulud (ühe inimese kohta) aastael 2009-2013, tuhandetes eurodes

Omavalitsusüksus	2009		2010		2011	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Abja vald	0,93	0,44	1,06	0,42	0,82	0,46
Aegviidu vald	0,77	0,54	1,19	0,56	1,22	0,63
Ahja vald	0,88	0,46	0,87	0,42	0,90	0,43
Alajõe vald	0,62	0,47	0,59	0,43	0,58	0,48
Alatskivi vald	1,25	0,45	1,46	0,47	1,20	0,46
Albu vald	1,35	0,74	1,36	0,78	1,35	0,92
Ambla vald	0,89	0,57	1,02	0,53	0,83	0,56
Anija vald	0,79	0,56	0,76	0,56	0,79	0,58
Antsla vald	0,80	0,39	0,86	0,39	0,86	0,44
Are vald	1,43	0,44	0,84	0,43	0,90	0,45
Aseri vald	0,71	0,38	0,73	0,33	0,89	0,34
Audru vald	0,91	0,49	0,81	0,45	0,79	0,47
Avinurme vald	1,00	0,56	0,97	0,55	1,00	0,56

Lisa 7 järg

Omavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Emmaste vald	0,95	0,74	1,23	0,70	1,54	0,74
Haanja vald	1,21	0,60	1,28	0,56	1,21	0,55
Haapsalu linn	1,00	0,58	1,04	0,56	0,95	0,57
Haaslava vald	0,97	0,47	0,67	0,44	0,72	0,51
Halinga vald	0,75	0,51	0,75	0,48	0,73	0,51
Haljala vald	0,79	0,50	0,97	0,45	0,86	0,50
Halliste vald	0,91	0,39	0,67	0,36	0,75	0,43
Hanila vald	0,78	0,43	0,96	0,54	0,94	0,62
Harku vald	1,11	0,99	1,05	0,94	1,14	0,95
Helme vald	0,71	0,41	0,76	0,41	0,76	0,41
Hummuli vald	0,86	0,44	0,85	0,43	0,88	0,47
Häädemeeste vald	0,76	0,42	0,82	0,42	1,11	0,45
Iisaku vald	1,60	0,67	1,06	0,56	0,95	0,60
Illuka vald	3,13	2,95	3,59	3,42	3,72	3,52
Imavere vald	1,18	0,59	0,92	0,61	1,47	0,69
Juuru vald	1,02	0,60	0,95	0,55	1,51	0,58
Jõelähtme vald	1,13	0,97	0,97	0,81	1,05	0,90
Jõgeva linn	1,13	0,64	1,18	0,58	1,16	0,60
Jõgeva vald	0,78	0,48	0,70	0,50	0,68	0,48
Jõhvi vald	0,77	0,50	0,92	0,48	0,81	0,51
Järva-Jaani vald	0,87	0,54	0,91	0,51	1,14	0,52
Järvakandi vald	1,55	0,62	1,01	0,66	0,93	0,63
Kaarma vald	0,83	0,52	0,69	0,50	0,77	0,51
Kadrina vald	0,83	0,48	0,79	0,46	0,83	0,49
Kaisma vald	0,70	0,52			1,14	0,58
Kaiu vald	0,83	0,58	1,12	0,53	0,88	0,30
Kallaste linn	0,85	0,34	0,88	0,33	1,02	0,51
Kambja vald	0,84	0,48	0,90	0,47	0,80	0,46
Kanepi vald	0,83	0,41	0,75	0,40		
Kareda vald	0,78	0,49	0,80	0,53	0,86	0,54
Karksi vald	0,77	0,46	0,77	0,45	0,93	0,47
Karula vald	0,83	0,48	0,81	0,46	0,88	0,50
Kasepää vald	0,56	0,25	0,56	0,24	0,58	0,28
Kehtna vald	0,83	0,55	0,82	0,51	0,82	0,54
Keila linn	2,18	1,49	1,91	1,30	1,98	1,38
Keila vald	0,40	0,33	0,38	0,31	0,40	0,34

Lisa 7 järg

Omavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Kernu vald	1,63	0,63	1,05	0,65	1,07	0,67
Kihelkonna vald	2,39	0,78	1,01	0,77	1,05	0,80
Kihnu vald	2,32	0,43	1,36	0,50	1,31	0,50
Kiili vald	1,00	0,84	0,98	0,81	0,99	0,81
Kiviõli linn	0,79	0,43	0,77	0,39	0,89	0,41
Koeru vald	1,01	0,51	0,87	0,53	0,91	0,55
Kohila vald	0,91	0,60	0,89	0,55	0,83	0,60
Kohtla vald	0,95	0,59	0,93	0,56	0,83	0,68
Kohtla-Järve linn	0,73	0,42	0,74	0,38	0,83	0,42
Kohtla-Nõmme vald	1,39	0,50	1,38	0,48	1,94	0,52
Koigi vald	1,70	0,68	1,01	0,70	0,94	0,74
Kolga-Jaani vald	0,87	0,52	1,01	0,55	0,99	0,60
Konguta vald	0,87	0,45	0,69	0,45	0,69	0,48
Koonga vald	0,85	0,47	0,98	0,45	0,84	0,43
Kose vald	0,81	0,61	0,80	0,57	0,85	0,60
Kullamaa vald	0,93	0,47	0,83	0,44	1,28	0,50
Kunda linn	1,08	0,58	0,85	0,52	0,84	0,55
Kuressaare linn	0,90	0,63	1,08	0,62	0,89	0,62
Kuusalu vald	0,87	0,66	0,84	0,63	0,87	0,67
Kõlleste vald	0,95	0,58	0,90	0,56	0,94	0,58
Kõo vald	1,10	0,53	0,81	0,49	0,83	0,54
Kõpu vald	1,91	0,70	1,09	0,73	1,70	0,83
Kõrgessaare vald	1,13	0,63	0,92	0,62	0,95	0,66
Kõue vald	1,79	0,62	0,85	0,59	0,85	0,64
Käina vald	1,19	0,62	0,99	0,56	0,99	0,59
Kärdla linn	0,89	0,56	0,88	0,54	0,99	0,57
Kärla vald	0,78	0,51	0,72	0,47	0,74	0,46
Käru vald	1,18	0,84	1,48	0,57	1,02	0,59
Laekvere vald	0,81	0,47	1,10	0,50	1,32	0,55
Laeva vald	1,00	0,55	0,84	0,64	0,77	0,57
Laheda vald	0,92	0,48	0,89	0,46	0,87	0,48
Laimjala vald	0,96	0,59	0,80	0,51	0,88	0,49
Lasva vald	0,96	0,42	0,89	0,43	0,89	0,44
Lavassaare vald	0,75	0,48	0,75	0,41	0,69	0,42

Lisa 7 järg

Omavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Lihula vald	1,22	0,43	0,89	0,46	0,92	0,47
Lohusuu vald	0,77	0,40	0,78	0,41	0,79	0,43
Loksa linn	1,06	0,79	1,00	0,72	0,89	0,53
Luunja vald	0,77	0,56	0,87	0,50	0,90	0,63
Lüganuse vald	0,99	0,50	0,82	0,49	0,86	0,49
Lümanda vald	0,80	0,48	0,93	0,47	0,96	0,49
Maardu linn	0,83	0,67	0,77	0,58	0,80	0,60
Maidla vald	1,83	1,33	1,73	1,38	1,47	1,24
Martna vald	0,82	0,52	0,84	0,52	0,93	0,56
Meeksi vald	0,71	0,30	0,68	0,31	0,72	0,34
Meremäe vald	1,14	0,39	0,90	0,41	0,83	0,43
Mikitamäe vald	0,90	0,39	0,87	0,43	0,87	0,40
Misso vald	1,04	0,47	1,06	0,49	1,01	0,48
Mooste vald	1,03	0,39	1,83	0,37	1,17	0,38
Muhu vald	0,94	0,56	1,01	0,61	0,87	0,59
Mustjala vald	0,77	0,45	0,95	0,54	0,79	0,50
Mustvee linn	1,13	0,46	1,38	0,42	1,45	0,46
Mõisaküla linn	0,84	0,47	0,88	0,46	1,09	0,54
Mõniste vald	0,97	0,38	0,89	0,36	0,87	0,43
Mäetaguse vald	2,92	2,59	3,33	3,03	3,51	3,27
Mäksa vald	0,83	0,60	0,82	0,57	0,85	0,60
Märjamaa vald	0,90	0,50	0,78	0,46	0,89	0,49
Narva linn	0,65	0,34	0,65	0,31	0,69	0,33
Narva-Jõesuu linn	0,72	0,46	0,68	0,42	0,79	0,50
Nissi vald	0,88	0,61	0,89	0,60	1,27	0,59
Noarootsi vald	1,16	0,73	1,05	0,74	1,62	0,78
Nõo vald	0,85	0,57	0,87	0,55	0,79	0,53
Nõva vald	0,83	0,52	0,87	0,55	0,97	0,56
Orava vald	1,05	0,44	1,82	0,40	1,07	0,41
Orissaare vald	0,92	0,59	0,88	0,54	0,87	0,56
Oru vald	1,33	1,05	1,12	0,79	1,08	0,82
Otepää vald	0,95	0,47	0,97	0,46	0,85	0,49
Padise vald	1,13	0,74	0,97	0,71	1,02	0,66
Paide linn	1,11	0,63	0,99	0,53	0,88	0,56
Paide vald	0,18	0,16	0,15	0,13	0,20	0,11
Paikuse vald	1,05	0,56	0,79	0,53	0,80	0,55

Lisa 7 järg

Omavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Paistu vald	0,85	0,51	0,93	0,51	0,92	0,58
Pajusi vald	0,70	0,57	0,69	0,54	0,76	0,65
Pala vald	0,95	0,39	0,86	0,42	1,05	0,43
Palamuse vald	1,06	0,48	1,33	0,48	0,92	0,53
Paldiski linn	0,90	0,58	0,89	0,54	1,11	0,74
Palupera vald	1,01	0,41	0,78	0,42	0,78	0,43
Peipsiääre vald	0,69	0,21	0,71	0,20	0,74	0,24
Pihkla vald	0,67	0,53	0,65	0,51	0,68	0,54
Piirissaare vald	0,89	0,12	1,04	0,25	0,96	0,19
Puhja vald	1,03	0,46	0,76	0,42	0,76	0,43
Puka vald	0,79	0,40	0,79	0,40	0,90	0,42
Puurmani vald	0,87	0,45	1,13	0,42	1,07	0,44
Põdrala vald	1,12	0,37	0,82	0,36	0,81	0,42
Põltsamaa linn	1,47	0,69	1,15	0,65	1,28	0,69
Põltsamaa vald	0,64	0,39	0,64	0,38	0,63	0,41
Põlva linn	1,92	1,08	1,84	1,00	1,79	1,02
Põlva vald	0,48	0,31	0,49	0,31	0,59	0,36
Pärnu linn	0,88	0,60	0,97	0,55	0,91	0,59
Pärsti vald	0,95	0,53	0,77	0,50	0,90	0,53
Põide vald	0,78	0,48	0,79	0,45	0,81	0,48
Pühalepa vald	0,88	0,55	0,99	0,50	0,89	0,55
Püssi linn	0,91	0,49	1,00	0,47	1,03	0,49
Raasiku vald	0,98	0,61	0,82	0,58	0,81	0,61
Rae vald	1,04	0,89	0,97	0,82	1,08	0,89
Raikküla vald	0,79	0,50	0,69	0,46	0,70	0,48
Rakke vald	1,04	0,54	1,07	0,50	1,18	0,57
Rakvere linn	0,88	0,54	0,89	0,48	0,91	0,49
Rakvere vald	0,09	0,06	0,09	0,06	0,11	0,06
Rannu vald	0,85	0,48	0,77	0,46	0,83	0,51
Rapla vald	0,91	0,63	0,91	0,58	1,05	0,61
Ridala vald	0,90	0,53	0,80	0,48	0,76	0,52
Risti vald	0,99	0,78	0,97	0,70	0,96	0,73
Roosna-Alliku vald	1,06	0,51	0,79	0,48	0,79	0,50
Ruhnu vald	2,29	0,76	1,96	0,61	1,47	0,60
Rõngu vald	1,04	0,43	0,70	0,38	0,79	0,48
Rõuge vald	1,01	0,48	1,06	0,45	0,92	0,48

Lisa 7 järg

Omaavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Rägavere vald	0,98	0,67	0,99	0,66	1,38	0,69
Räpina vald	1,16	0,36	0,78	0,35	0,77	0,38
Saarde vald	0,94	0,42	0,78	0,40	0,79	0,41
Saare vald	0,83	0,45	0,94	0,44	0,95	0,50
Saarepeedi vald	0,81	0,51	0,74	0,44	1,06	0,50
Saku vald	0,99	0,82	0,93	0,76	1,03	0,80
Salme vald	0,82	0,54	0,80	0,49	1,10	0,53
Sangaste vald	1,00	0,49	1,19	0,49	0,94	0,52
Saue linn	0,72	0,59	0,68	0,52	0,70	0,50
Saue vald	1,35	1,17	1,31	1,12	1,54	1,25
Sauga vald	0,81	0,53	0,93	0,49	0,72	0,52
Sillamäe linn	0,69	0,38	0,68	0,36	0,78	0,41
Sindi linn	0,82	0,47	0,72	0,44	0,74	0,45
Sonda vald	1,12	0,97	1,16	0,96	1,08	0,86
Surju vald	1,24	0,58	0,89	0,58	0,90	0,59
Suure-Jaani vald	0,87	0,45	0,79	0,43	0,98	0,46
Sõmerpalu vald	1,20	0,51	0,97	0,54	1,03	0,56
Sõmeru vald	0,88	0,63	1,18	0,62	0,85	0,67
Tabivere vald	0,82	0,49	0,83	0,50	0,83	0,52
Taebala vald	0,87	0,52	0,88	0,48	0,84	0,50
Taheva vald	1,51	0,45	0,97	0,49	1,18	0,55
Tahkuranna vald	0,85	0,54	0,72	0,43	0,88	0,47
Tallinn linn	1,00	0,82	1,00	0,80	1,05	0,83
Tamsalu vald	0,80	0,46	0,82	0,42	1,06	0,48
Tapa vald	0,80	0,44	0,85	0,42	0,83	0,43
Tartu linn	0,96	0,61	0,93	0,57	1,00	0,63
Tartu vald	0,05	0,03	0,05	0,03	0,94	0,62
Tarvastu vald	1,00	0,42	0,82	0,41	0,76	0,43
Toila vald	1,17	0,92	1,31	0,91	1,22	0,90
Tootsi vald	0,76	0,46	0,74	0,43	0,76	0,47
Torgu vald	0,60	0,45	0,64	0,47	0,86	0,56
Tori vald	0,94	0,48	0,76	0,45	0,78	0,47
Torma vald	0,81	0,43	0,95	0,44	0,87	0,45
Tudulinna vald	0,87	0,51	1,89	0,56	0,98	0,57
Tõlliste vald	0,79	0,39	1,16	0,39	0,85	0,40
Tõrva linn	1,17	0,58	1,17	0,56	1,22	0,53

Lisa 7 järg

Omavalitsus-üksus	2009		2010		2011	
	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT	Kogutulud	VKT
Tõstamaa vald	0,93	0,45	1,06	0,46	1,06	0,48
Tähtvere vald	0,69	0,57	0,77	0,53	0,70	0,59
Türi vald	1,02	0,49	1,00	0,47	1,01	0,49
Urvaste vald	0,77	0,35	0,76	0,34	1,09	0,37
Vaivara vald	1,44	1,25	1,55	1,41	1,58	1,39
Valga linn	0,92	0,38	0,86	0,35	0,87	0,36
Valgjärve vald	0,80	0,49	0,79	0,46	0,86	0,51
Valjala vald	1,24	0,48	0,75	0,46	0,75	0,48
Vara vald	0,77	0,44	0,76	0,44	0,76	0,47
Varbla vald	1,08	0,58	0,92	0,58	1,01	0,68
Varstu vald	1,25	0,55	1,27	0,57	1,29	0,61
Vasalemma vald	0,84	0,61	0,85	0,52	0,73	0,47
Vastse-Kuuste vald	0,84	0,42	0,76	0,38	1,21	0,46
Vastseliina vald	1,09	0,47	1,19	0,46	1,52	0,47
Veriora vald	1,03	0,44	0,84	0,43	0,89	0,48
Vigala vald	1,37	0,60	1,12	0,59	1,03	0,58
Vihula vald	0,78	0,63	0,84	0,62	1,05	0,64
Viimsi vald	1,25	1,10	1,17	1,00	1,16	0,98
Viiratsi vald	0,77	0,51	0,88	0,51	0,83	0,49
Viljandi linn	0,99	0,58	0,92	0,55	1,02	0,57
Vinni vald	0,82	0,51	1,00	0,52	1,05	0,63
Viru-Nigula vald	1,03	0,61	0,91	0,58	1,11	0,63
Vormsi vald	1,42	0,71	1,21	0,68	1,33	0,82
Võhma linn	0,95	0,41	1,07	0,40	0,83	0,39
Võnnu vald	1,22	0,49	0,93	0,47	0,94	0,48
Võru linn	2,79	1,36	0,93	0,47	0,89	0,46
Võru vald	0,37	0,17	0,80	0,44	0,88	0,46
Väike-Maarja vald	1,02	0,51	1,05	0,52	1,14	0,51
Vändra vald	0,89	0,40	0,81	0,42	0,91	0,45
Vändra vald (alev)	1,19	0,68	1,15	0,70	2,49	0,76
Värskä vald	1,25	0,58	1,35	0,54	1,42	0,56
Väätsa vald	0,83	0,57	1,43	0,53	0,88	0,58
Õru vald	0,69	0,37	0,99	0,43	0,88	0,41
Ülenurme vald	1,05	0,66	0,94	0,65	0,90	0,68

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Abja vald	0,82	0,46	0,86	0,50
Aegviidu vald	1,17	0,67	1,17	0,72
Ahja vald	1,06	0,52	0,92	0,50
Alajõe vald	1,20	0,96	0,66	0,55
Alatskivi vald	1,31	0,58	1,25	0,55
Albu vald	1,63	1,21	1,75	1,05
Ambla vald	0,95	0,68	0,92	0,64
Anija vald	1,02	0,66	0,90	0,69
Antsla vald	0,95	0,51	0,91	0,44
Are vald	0,97	0,50	1,10	0,64
Aseri vald	0,78	0,40	0,76	0,41
Audru vald	0,85	0,54	0,97	0,57
Avinurme vald	1,07	0,61	1,12	0,65
Elva linn	1,06	0,65	0,99	0,65
Emmaste vald	1,37	0,78	1,05	0,67
Haanja vald	1,45	0,72	1,48	0,65
Haapsalu linn	1,10	0,69	0,98	0,65
Haaslava vald	0,76	0,50	1,02	0,59
Halinga vald	0,84	0,58	0,85	0,59
Haljala vald	0,96	0,65	0,87	0,59
Halliste vald	0,92	0,50	0,95	0,49
Hanila vald	1,08	0,70	1,06	0,61
Harku vald	1,04	0,91	1,22	1,06
Helme vald	0,95	0,52	0,85	0,49
Hummuli vald	1,05	0,54	1,02	0,57
Häädemeeste vald	1,24	0,55	1,00	0,54
Iisaku vald	1,24	0,78	1,33	0,88
Illuka vald	4,05	3,82	3,65	2,74
Imavere vald	1,07	0,83	1,08	0,68
Juuru vald	1,07	0,66	1,10	0,80
Jõelähtme vald	1,16	0,89	1,37	1,02
Jõgeva linn	1,01	0,56	1,42	0,68
Jõgeva vald	0,99	0,71	0,78	0,55
Jõhvi vald	0,91	0,56	1,34	0,62
Järva-Jaani vald	1,37	0,67	1,14	0,62
Järvakandi vald	1,06	0,70	1,05	0,67

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Kaarma vald	0,81	0,59	0,96	0,63
Kadrina vald	1,17	0,56	1,08	0,58
Kaiu vald	1,25	0,70	1,27	0,69
Kallaste linn	1,10	0,38	1,22	0,38
Kambja vald	0,93	0,52	0,95	0,56
Kanepi vald	1,07	0,53	1,15	0,52
Kareda vald	0,90	0,66	0,91	0,64
Karksi vald	0,95	0,59	0,88	0,55
Karula vald	1,03	0,58	1,10	0,55
Kasepää vald	0,71	0,34	0,65	0,31
Kehtna vald	1,13	0,64	0,98	0,65
Keila linn	1,09	0,79	2,74	1,64
Keila vald	0,83	0,67	0,49	0,39
Kernu vald	1,15	0,58	1,42	0,74
Kihelkonna vald	1,38	1,03	1,20	0,93
Kihnu vald	1,79	0,80	1,44	0,59
Kiili vald	0,77	0,60	1,17	0,92
Kiviõli linn	1,17	0,48	0,89	0,45
Koeru vald	1,33	0,62	1,03	0,64
Kohila vald	0,87	0,64	0,96	0,71
Kohtla vald	1,02	0,82	0,70	0,53
Kohtla-Järve linn	0,88	0,49	0,87	0,51
Kohtla-Nõmme vald	1,46	0,60	1,79	0,55
Koigi vald	1,17	0,91	1,93	0,86
Kolga-Jaani vald	1,06	0,74	1,08	0,75
Konguta vald	0,84	0,58	0,83	0,59
Koonga vald	1,12	0,61	0,93	0,50
Kose vald	1,17	0,67	1,35	0,73
Kullamaa vald	0,96	0,54	0,94	0,53
Kunda linn	1,13	0,62	0,94	0,64
Kuressaare linn	1,07	0,74	1,10	0,73
Kuusalu vald	1,11	0,75	1,11	0,77
Kõlleste vald	0,95	0,64	1,11	0,74
Kõo vald	0,99	0,69	0,92	0,63
Kõpu vald	1,74	0,93	1,40	0,97
Kõrgessaare vald	1,65	0,90	1,57	0,81

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Käina vald	1,15	0,74	1,01	0,69
Kärdla linn	1,17	0,72	1,22	0,64
Kärla vald	0,83	0,53	1,06	0,60
Käru vald	1,02	0,64	0,98	0,64
Laekvere vald	1,83	0,83	1,00	0,63
Laeva vald	1,06	0,84	0,96	0,71
Laheda vald	0,97	0,54	1,02	0,57
Laimjala vald	1,03	0,72	0,96	0,69
Lasva vald	1,16	0,55	1,29	0,52
Lavassaare vald	0,78	0,52	0,88	0,61
Leisi vald	1,22	0,71	1,06	0,65
Lihula vald	1,07	0,56	0,98	0,55
Lohusuu vald	1,08	0,61	0,94	0,50
Loksa linn	0,96	0,57	1,36	0,62
Luunja vald	0,70	0,49	0,86	0,64
Lüganuse vald	0,90	0,53	1,26	0,60
Lümanda vald	1,15	0,59	1,09	0,59
Maardu linn	0,86	0,62	0,92	0,68
Maidla vald	2,44	1,58	1,58	0,78
Martna vald	1,08	0,72	0,97	0,68
Meeksi vald	1,08	0,47	0,83	0,45
Meremäe vald	1,09	0,60	0,98	0,55
Mikitamäe vald	1,06	0,50	0,98	0,51
Misso vald	2,42	0,68	1,78	0,64
Mooste vald	1,20	0,47	1,03	0,43
Muhu vald	1,13	0,80	1,83	0,72
Mustjala vald	1,16	0,61	0,87	0,53
Mustvee linn	1,29	0,55	1,22	0,54
Mõisaküla linn	1,35	0,64	1,02	0,60
Mõniste vald	2,04	0,53	1,08	0,52
Mäetaguse vald	4,56	4,18	3,51	2,60
Mäksa vald	0,88	0,65	0,93	0,68
Märjamaa vald	0,99	0,57	0,94	0,60
Narva linn	0,86	0,38	0,82	0,40
Narva-Jõesuu linn	1,03	0,65	1,50	0,66
Nissi vald	0,95	0,66	0,94	0,68

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Nõo vald	0,82	0,57	0,96	0,61
Nõva vald	1,25	0,75	1,15	0,69
Orava vald	1,21	0,51	1,20	0,55
Orissaare vald	1,24	0,74	1,20	0,64
Oru vald	1,43	0,95	1,36	0,95
Otepää vald	1,09	0,59	1,03	0,59
Padise vald	1,38	0,84	1,27	0,77
Paide linn	1,07	0,66	1,06	0,68
Paide vald	1,05	0,69	0,77	0,65
Paikuse vald	0,95	0,64	1,03	0,63
Paistu vald	1,29	0,68	1,05	0,66
Pajusi vald	1,15	1,00	1,21	1,10
Pala vald	1,04	0,52	1,02	0,51
Palamuse vald	1,17	0,62	1,32	0,76
Paldiski linn	1,18	0,67	1,01	0,64
Palupera vald	0,67	0,36	0,91	0,55
Peipsiääre vald	0,78	0,28	0,79	0,28
Pihkla vald	0,83	0,65	0,88	0,65
Piirissaare vald	1,80	0,38	1,06	0,33
Puhja vald	0,88	0,49	0,90	0,50
Puka vald	0,92	0,50	0,87	0,48
Puurmani vald	0,98	0,52	0,87	0,50
Põdrala vald	1,12	0,52	0,83	0,47
Põltsamaa linn	1,26	0,69	1,54	0,70
Põltsamaa vald	0,96	0,51	0,80	0,51
Põlva linn	1,25	0,69	1,27	0,70
Põlva vald	1,03	0,59	1,09	0,58
Pärnu linn	1,03	0,67	1,08	0,69
Pärsti vald	0,91	0,62	0,92	0,61
Põide vald	1,21	0,61	0,92	0,56
Pühalepa vald	1,19	0,72	0,98	0,71
Püssi linn	0,87	0,66	0,72	0,62
Raasiku vald	0,98	0,69	0,94	0,72
Rae vald	1,04	0,85	1,25	1,07
Raikküla vald	0,80	0,65	0,85	0,70
Rakke vald	1,92	0,83	1,43	0,75

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Rakvere vald	0,75	0,49	0,78	0,52
Rannu vald	0,98	0,60	0,90	0,59
Rapla vald	1,03	0,66	1,03	0,68
Ridala vald	0,95	0,59	0,91	0,58
Risti vald	1,31	0,85	1,10	0,81
Roosna-Alliku vald	1,05	0,63	0,91	0,56
Ruhnu vald	4,13	2,02	1,68	0,79
Rõngu vald	0,74	0,46	0,84	0,53
Rõuge vald	1,30	0,61	1,33	0,59
Rägavere vald	1,38	0,81	1,14	0,76
Räpina vald	1,09	0,45	1,04	0,44
Saarde vald	1,12	0,51	0,90	0,50
Saare vald	1,02	0,58	0,99	0,58
Saarepeedi vald	0,87	0,49	0,88	0,58
Saku vald	1,08	0,82	1,14	0,90
Salme vald	1,28	0,70	1,13	0,71
Sangaste vald	1,00	0,58	1,22	0,55
Saue linn	1,86	0,92	0,73	0,56
Saue vald	1,06	0,77	1,76	1,51
Sauga vald	0,65	0,50	0,78	0,59
Sillamäe linn	0,89	0,49	0,89	0,51
Sindi linn	0,79	0,48	0,80	0,49
Sonda vald	1,28	1,04	1,26	0,90
Surju vald	1,27	0,71	1,09	0,71
Suure-Jaani vald	1,13	0,54	1,06	0,52
Sõmerpalu vald	1,22	0,63	1,13	0,64
Sõmeru vald	0,86	0,69	1,02	0,73
Tabivere vald	0,93	0,59	0,94	0,60
Taebla vald	0,94	0,59	1,08	0,59
Taheva vald	1,34	0,55	1,23	0,56
Tahkuranna vald	0,79	0,51	0,84	0,54
Tallinn linn	1,18	0,90	1,12	0,87
Tamsalu vald	1,11	0,55	0,94	0,53
Tapa vald	0,93	0,49	0,87	0,50
Tartu linn	1,12	0,67	1,30	0,71
Tartu vald	0,90	0,57	1,06	0,74

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Toila vald	1,39	1,10	1,38	0,94
Tootsi vald	0,82	0,50	1,36	0,48
Torgu vald	1,07	0,79	0,85	0,67
Tori vald	0,88	0,56	0,85	0,53
Torma vald	0,90	0,51	0,89	0,52
Tudulinna vald	1,10	0,67	1,11	0,70
Tõlliste vald	0,95	0,46	0,91	0,49
Tõrva linn	1,05	0,60	1,10	0,60
Tõstamaa vald	1,13	0,57	1,17	0,57
Tähtvere vald	0,65	0,55	0,89	0,69
Türi vald	1,09	0,58	1,11	0,56
Urvaste vald	1,27	0,49	0,87	0,45
Vaivara vald	2,14	1,86	2,20	1,82
Valga linn	1,04	0,44	0,98	0,41
Valgjärve vald	1,10	0,57	1,09	0,65
Valjala vald	0,92	0,61	0,92	0,58
Vara vald	1,28	0,55	1,16	0,59
Varbla vald	1,21	0,77	1,12	0,78
Varstu vald	1,64	0,73	1,37	0,66
Vasalemma vald	0,82	0,51	0,94	0,55
Vastse-Kuuste vald	0,90	0,50	0,96	0,56
Vastseliina vald	1,20	0,60	1,00	0,55
Veriora vald	1,26	0,56	1,00	0,57
Vigala vald	1,26	0,74	1,19	0,72
Vihula vald	1,11	0,83	0,97	0,74
Viimsi vald	1,17	0,94	1,28	1,08
Viiratsi vald	0,75	0,52	1,03	0,61
Viljandi linn	1,06	0,62	1,04	0,61
Vinni vald	1,35	0,68	1,16	0,62
Viru-Nigula vald	2,38	0,74	1,51	0,74
Vormsi vald	3,40	1,35	2,64	0,89
Võhma linn	1,01	0,47	0,92	0,44
Võnnu vald	1,34	0,49	1,10	0,54
Võru linn	1,07	0,53	3,24	1,41
Võru vald	0,90	0,49	0,35	0,19
Väike-Maarja vald	1,24	0,60	1,10	0,62

Lisa 7 järg

Omavalitsusüksus	2012		2013	
	Kogu tulud	VKT	Kogu tulud	VKT
Värska vald	1,70	0,85	1,28	0,64
Väätsa vald	1,00	0,68	1,00	0,71
Õru vald	0,91	0,45	0,83	0,43
Ülenurme vald	0,77	0,57	1,05	0,80

Allikas: (Statistikaameti andmebaas 2014); autori arvutused.

SUMMARY

THE PERFORMANCE AND BUDGET REVENUES OF LOCAL GOVERNMENTS IN ESTONIA

Reet Pärna

The state of Estonian is a developed territory of power and administrative division, where local governments have an important role in the management of inland life. Local government is the closest possibility for a person to participate in exercising state authority, while the responsibility of the local government is to solve every day real life issues, and an obligation to deliver public services on the principle of subsidiarity, the provision of services must be made at the level of the closest available government level.

In Estonia the Estonian Constitution and the Local Government Organization Act stipulate the concept and functions of central authority, while the organization of local governments is decided by the member states of the European Union themselves. However, the government system in Estonia and in other countries of European Union is based on the European Charter of Local Self-Government. European Charter of Local Self-Government has established an adequate revenue base requirement in order to implement the tasks of local governments, which must be based on real changes of necessary expenditures.

The main objectives of the development of local governments are the expansion of public services offered by local municipality and continuous improvement of the quality of the services, which are ensured by a long-term stable income base. On the 2nd June 1993, the Parliament adopted the Local Government Organization Act, by which administrative structure of Estonia was made into a two-level - central government and parishes, towns or th level of local authorities, but regardless of the size of government, the Act provided the same division of duties between the central government and local

governments. As local governments vary widely in the number of inhabitants, in the volume of budget resources and the size of administrative region, a question has arisen, whether all local governments are capable of implementing the tasks laid down by the law? (data from the General Assembly of cities and boroughs in 2012: 13-14)

The last draft of the Local Government Reform Law was sent for coordination on January 20, 2014, which enacts that in order to increase the average performance of Estonian local governments, it is necessary to form significantly more capable local governments, that could manage themselves in the current economic environment, more integrally plan the development of the region, deliver high-quality public services, and thus counteract against emigration of population and marginalization, also balance regional development in Estonia (the explanatory memorandum of the draft of Local Government Management reform Act 2014: 1-3).

In order to ensure sustainable development and reduce differentiation between local governments, there have been accessions of local governments, while gaps between the richest and poorest local governments have become a serious problem, as the municipalities have different capacities in order to function. To get an overview, different types of data and statistics were collected, on the basis of which there have been attempts to develop indices to assess the performance of local government, which would assess the position of the local government (Lehto 2009: 1), or show the potential ability of the local government to do something (Noorkõiv Ristmäe 2013: 6).

The population in Estonia is steadily decreasing and aging, the administrative reform has not been completed, disposable revenues (per capita) in municipalities vary greatly, while the importance of a local governments in providing public services and arranging local life is increasing. When analyzing the dynamics of disposable revenues (per capita) of local governments and the indices of local governments' capacity and the links between them, it is possible to assess whether the local government units, which have the greatest disposable revenues per capita, are more efficient.

Based on the draft of the Local Government Reform Law, which enacts to set up significantly more capable local government units, the study of the current topic is vital.

The aim of this bachelor thesis is to specify the relations between disposable revenues per capita (per capita) and the performance of local governments.

According to the aim, the principles of fiscal federalism have been studied; the essence, concept and functions of local government, the development of budget revenues in Nordic countries and Estonia have been clarified; the performance indicators in Estonia and other countries have been studied and explained in the course of the work.

The total revenues (per capita) of local government units, disposable income (per capita) and the dynamics of capability indices in the years 2009-2013 in Estonia and the relations between disposable income (per capita) and the performance indexes of local governments in Estonia have been analysed.

The paper is based on fiscal federalism, which is defined as an economic division of responsibility between the various levels of governance. The aim of fiscal autonomy is, in order to implement the tasks, to procure independently the necessary resources at the level of local government units, which would enable to deliver the necessary quality services to residents. The prerequisite for fiscal federalism is to transfer decision-making rights and the resources to local governments. Decision-making by local governments at primary level has become crucial, as according to Tiebout (1956) hypothesis, local governments compete for voters, while the more successful ones are the local governments, which are capable of offering the voters the best amount of public goods at appropriate price, since the voters, who maximize their benefits, vote by "legs" - leaving the borough if the public services do not satisfy them.

The concept of local government has not been uniquely formulated, but in the Nordic countries and to also in Estonia local government is understood as a democratically formed governing institution, which has the right and obligations, proceeding from the laws of the country, considering region's particularities and taking into account the needs and wishes of local inhabitants - the need to manage and arrange local life. In the Nordic countries local governments are two- level, in Estonia they are one- level. There are differences in tasks of local governments, but the purpose is common everywhere:

to deliver public services to local residents and organize local life.

In Norway, Sweden, Denmark and Finland the largest source of revenues of the local government is the local income tax established by the local government. Unlike in northern countries, Estonia has no separate local income tax, even though the biggest source of income is a part of the taxable income of a resident natural person, from which a fixed percentage is allocated into the revenues of local government.

Geographically tiny Estonia is by its amount of disposable revenues (per capita) a country of large differences and local governments here have very different opportunity to deliver public services to residents, all local government units are dependent on the allocations of central government. Geographically the tax base is not spread evenly, which could hamper local development, the implementation of their long-term plans and freedom of action.

Good governance practice, which involves administrative, serving, and other domains of life, have created the need to measure and assess the performance of local governments. The aim of the performance index of local government is according to the theory of territorial units (city, county) and the corporations governing them, considering the population, local economy and the welfare of the people, to describe the performance of local government units in Estonia in a balanced way. Development index and the viability index describe the territorial units by adding a description of the financial situation of the local government, but do not consider local government as an administrative organization and the importance of the delivery of public services. Territory index examines local government units on the basis of change in population, the rate of dependents, registered unemployment etc.

The analysis of local government performance indexes indicated that territorially tiny Estonia is a country of very big differences, where potentially more capable local municipality units have concentrated in the vicinity of pull centres and local government located in geographically remote areas are less capable, even though all local government units (with exceptions), which had the biggest disposable revenues per capita in the analyze period, according to performance index did not always turn to be the

most capable and potentially less capable (with exceptions) did not always have lower disposable revenues per capita.

Local municipality units, which in 2012 had the biggest disposable revenues (per capita) did not turn to be the most capable and the relation between the amount of disposable revenues (per capita) and performance indices of local government units was weak or non-existent. Although the local governments who had the biggest amount of disposable revenues (per capita) were not the most efficient, the latter have potential ability to do something, but the potential capability has remained largely untapped. Considering the above mentioned - there is a need to conduct a study that map the opportunities that would boost capability, as changes in the society and citizens need and require it.

As the result of this study indicated statistically significant relationship between disposable revenues (per capita) and the performance indexes of local government units, further study and analyze should be carried out in order to find out why capability indexes of local government can describe only the situation of the poorest local governments.

Local government units in a territorially small Estonia have very different performance in order to implement the plans envisaged in the draft law of local government reform, to form an average substantially capable local government units which would be able to self-manage, deliver better quality public services, and would be capable of developing the area completely. Above all, the priority should be to create opportunities that would increase the disposable revenues base of local government, because less dependence on subsidies of central government would create conditions for discretion for local governments, a possibility to development long-term plans and create a presumption for implementation of autonomous fiscal policy.

Mina, Reet Pärna

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kohalike omavalitsuste võimekus ja eelarvetulud Eestis

mille juhendaja on Jaan Looga

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.05.2015.a.